

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY A KULTURY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

SOUBOR ILUSTRACÍ PRO DĚTI

Bc. Veronika Syřínková

Učitelství výtvarné výchovy pro střední školy a základní umělecké školy

Vedoucí práce: MgA. Mgr. Stanislav Poláček

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojem informací.

V Plzni, dne

podpis

Chtěla bych poděkovat vedoucímu mé diplomové práce
MgA. Mgr. Stanislavu Poláčkovi za jeho ochotu a užitečné rady k mé práci.

Anotace

Výstupem mé diplomové práce je soubor ilustrací k dětské literatuře, včetně přebalu a makety knihy. Soubor se skládá z dvaadvaceti barevných ilustrací, které na sebe navazují a korespondují s příběhem dle mého výběru. Ilustrace jsou tvořeny kombinovanou technikou. Jednoduché lineární kresby jsou kresleny ručně a poté upraveny v grafickém programu.

Součástí diplomové práce je doprovodný text, který pojednává o mých inspiračních zdrojích, průběhu a tvorbě mé práce. Dále práce obsahuje didaktickou část, ve které navrhuji výukové jednotky, které se tématicky hodí k mé praktické části diplomové práce.

Klíčová slova

ilustrace pro děti, obrázková kniha, kresba, počítačová grafika

Abstract

The result of my diploma thesis is a set of illustrations for children's literature, including a book cover and model of the book. The set consists twenty-two colour illustrations that goes in a row and correspond with a story of my choice. Illustrations are made of a combined technique. I drew simple linear drawings by hand and then edited them in the graphics program.

Part of the diploma thesis is an accompanying text, which deals with my inspirational sources, process and creation of my work. The thesis contains also a didactic part, in which I propose teaching units that are thematically suitable for my practical part of the diploma thesis.

Key words

illustration for children, picture book, drawing, computer graphics

Obsah

1 Úvod	7
2 Průběh tvorby	8
2.1 Přípravná fáze.....	8
2.2 Popis realizace.....	9
3 Inspirace	12
3.1 Maurice Sendak.....	13
3.2 Ilustrace.....	15
3.2.1 Obrazová kniha.....	15
3.2.2 Kresba.....	15
3.2.3 Vyprávění příběhů.....	16
3.2.4 Pracovní nástroje – smíšená média.....	17
3.3 Historie české ilustrace.....	18
3.3.1 Květa Pacovská.....	20
3.3.2 Stanislav Kolíbal.....	21
3.3.3 Václav Kabát.....	22
4 Didaktická část	23
4.1 Tematická řada č. 1.....	24
4.1.1 Didaktická příprava 1. výtvarného úkolu.....	24
4.1.2 Reflektivní bilance 1. výtvarného úkolu (s kódováním).....	28
4.1.3 Reflektivní bilance 1. výtvarného úkolu (bez kódování).....	34
4.1.4 Didaktická příprava 2. výtvarného úkolu.....	37
4.1.5 Reflektivní bilance 2. výtvarného úkolu.....	40
4.2 Tematická řada č. 2.....	43
4.2.1 Didaktická příprava 1. výtvarného úkolu.....	43
4.2.2 Didaktická příprava 2. výtvarného úkolu.....	46
4.2.3 Popis realizace tematické řady č. 2.....	50
4.3 Nová média ve výtvarné výchově.....	52

5 Závěr	54
6 Resumé	55
7 Seznam použitých zdrojů	56
8 Obrazová příloha	57
8.1 Ilustrace.....	57
8.2 Inspirace.....	65
8.3 Fotografie z realizace tematické řady č. 1.....	72
8.4 Fotografie z realizace tematické řady č. 2	

1 Úvod

Cílem mé diplomové práce bylo vytvořit soubor dvaceti ilustrací k dětské literatuře. Úkolem bylo vytvořit jednotlivé ilustrace, přebal knihy a dát novou podobu celé knize. Pro svou práci jsem si vybrala dětskou knihu „Tam kde žijí divočiny,“ kterou napsal a ilustroval Maurice Sendak. Kniha je založena na barevných celostránkových ilustracích, které doprovází malé množství textu. Knihu „Tam kde žijí divočiny“ jsem si vybrala, protože mě zaujala svým provedením, obsahem a poměrem ilustrací k typografii. Ve své práci jsem se chtěla zaměřit především na tvorbu samotných ilustrací. Grafická úprava knihy a typografie nejsou hlavním předmětem mého zájmu, ale dotvářejí celý vzhled knihy.

Součástí diplomové práce je také doprovodný text, který pojednává o ilustraci jako takové a jejích představitelích, kterými jsem se inspirovala, nebo mě jinak zaujali. Práce dále obsahuje popis technologického postupu mé tvorby ilustrací a několik didaktických struktur k výukovým jednotkám, které tématicky souvisí s knihou „Tam kde žijí divočiny.“ Přípravy na výukové jednotky jsou součástí tématické řady, která koresponduje s mojí prací buď po tématické stránce nebo po stránce technické.

Praktická část diplomové práce, tedy mnou vyhotovené ilustrace k příběhu, je vytvořena z části ručně a částečně v grafických programech v počítači. Digitální technologie mi umožnily vytvořit značné množství variant mých návrhů v relativně krátké době. Díky práci v programu Adobe Photoshop se z mých jednoduchých lineárních kreseb staly příjemně vyhlížející ilustrace.

2 Průběh tvorby

2.1 Přípravná fáze

Ilustrovanou knihu pro děti jsem chtěla vytvořit už delší dobu, a proto jsem věděla, že se touto zajímavou prací budu zabývat již před zadáváním témat diplomových prací. Přestože jsem věděla, že budu vytvářet soubor ilustrací pro děti, nevěděla jsem, jakou knihu se rozhodnu vizuálně zpracovat. Rozhodla jsem se vytvořit ilustrace ke knize „Tam kde žijí divočiny,“ kterou napsal a ilustroval Maurice Sendak. Obsah knihy mě zaujal díky jejímu atraktivnímu zpracování. Příběh pojednává o malém zlobivém klukovi, který se ocitne v říši „divočin.“ V knize vystupuje značné množství příšerek a bytostí, které autor nazval divočiny. Jelikož v knize není popsán vzhled jednotlivých bytostí, mohla jsem si ho vymyslet sama. Vybrala jsem si tento příběh především kvůli zmíněným příšerkám, které mi dovolily spustit mou fantazii na plné obrátky. Vymyslela jsem a navrhla podobu kolem deseti bytostí, které se více či méně podobají různým zvířatům. V knize se nachází jediný popis těchto bytostí a to takový, že mají ostré zuby, drápy a žluté oči. Tento popis mě příliš nsvázal, proto jsou mnou vymyšlené příšerky tak různorodé.

Dále bylo mým úkolem dát podobu hlavnímu hrdinovi, zlobivému Maxovi. Chtěla jsem, aby vypadal roztomile, šibalsky a sebevědomě. Bylo pro mě důležité, aby byl jiný než kluk v Sendakových ilustracích. Max se na začátku svého příběhu obleče do „vlčí kůže.“ Zasadila jsem jeho „outfit“ více do moderní doby, proto má na sobě chlupatou klokaní mikinu s kapucí. Podoba hlavního hrdiny je více reálná a důvěryhodná, protože na sobě nosí oblečení, které ve svém pokoji najde kluk pravděpodobněji než vlčí kůži. Maxův pokoj je také úplně jiný než v originále. Pokoj je inspirovaný moderními možnostmi dnešních dětských pokojů. Proto jsem do pokoje umístila palandu, sedací pytel, psací stůl a hračky. Teď mě ještě napadá, že Maxovi chybí v pokoji počítač, který by ještě více poukázal na moderní dobu.

2.2 Popis realizace

Když jsem měla hotovou podobu hlavního hrdiny, jeho pokoje a několika „divočin,“ pustila jsem se do návrhů jednotlivých ilustrací. Návrhy jsem kreslila tužkou nejdříve na oddělené papíry, na kterých jsem zkoušela různé možnosti kompozice, poté jsem podle mého úsudku nejlepší varianty překreslila do skicáku. Připravila jsem si podobu prvních třech ilustrací a poté je překreslila na formát A5 černým tenkým fixem. Následně jsem lineární kresby naskenovala a přenesla do počítače. V grafickém programu Adobe Photoshop jsem ilustrace protáhla různými filtry a úpravami. Zkoušela jsem všechny možné filtry, abych našla možnou cestu, po které se vydat dále v mé tvorbě diplomové práce. V programu je celá galerie filtrů a experimentovala jsem s následujícími: tahy štětce, křída a uhel, uhlokresba, otisk, síťovina, šrafování, akvarel, malířská špachtle, houba, rýsovací pero, suchý papír, vlhký štětec a uhlové tahy. Některé výsledné obrázky se vzdáleně podobaly skutečným uměleckým technikám, ale většina neměla s ruční tvorbou nic společného. Většinou vznikaly kompozice v odstínech šedi, které by nebyly pro tvorbu ilustrací pro děti vhodné, tak jsem začala některé návrhy v počítači vybarvovat. Vznikaly barevné ilustrace v různých provedeních s použitím některého z filtrů.

Následovala konzultace s vedoucím mé diplomové práce týkající se mých prvotních návrhů, pokusů a omylů. Společně jsme se shodli jaké nápady a filtry zavrhneme pro mé budoucí snažení. Nakonec jsme se dohodli na spojení barvy a neutrálnějšího pozadí v šedých tónech. Pro pozadí jsem zvolila filtr s názvem síťovina, který se podobá grafické technice – sítotisku. Na tmavší šedé a zrnité pozadí jsem začala umísťovat zářivě barevné elementy, které se hodí do dětské ilustrace. Poté jsem různě experimentovala a zkoušela možnosti programu Adobe Photoshop, se kterým jsem se po dlouhé době opět seznamovala a oživovala jsem si principy práce v něm. Po další konzultaci s vedoucím mé práce, při které jsme zavrhli další neadekvátní návrhy, jsem se mohla pustit do tvorby samotných ilustrací.

Pustila jsem se do tvorby první finální ilustrace, na které hlavní hrdina Max zlobí a rozmotává maminčina klubíčka po obývacího. Nejprve jsem nakreslila tenkým černým fixem obývací pokoj s nábytkem. Použila jsem dvě různé síly černého tahu, které musely

být co nejtenčí, aby se s nimi následně dobře pracovalo v grafickém programu. Pro svou tvorbu jsem zvolila černá umělecká pera velikosti S a XS. Linie jsem musela kreslit tenké, protože pokud byly silnější, tak se po použití filtru moc rozpily a vytvářely v kompozici příliš intenzivní a tlusté linie. Následně jsem jedním tenkým fixem nakreslila obrysy barevných elementů, které jsem v první ilustraci chtěla mít, takže Maxe schovávajícího se za pokojovou rostlinu a 3 různá klubička. Když jsem měla vše naskenované a přenesené do počítače, začala jsem si úpravami v programu Adobe Photoshop. Na pozadí jsem umístila rostlinu s Maxem a klubka bavlny, vše jsem následně v programu vybarvila. Nakonec jsem po kompozici rozmístila barevné rozmotané nitě pomocí tužky v grafickém programu.

Pro všechny ilustrace jsem použila skoro stejný technologický postup. Nejdříve jsem tvořila návrhy kompozic a scén příběhu „Tam kde žijí divočiny.“ Poté jsem je tvořila stejnou kombinovanou technikou, nejprve v ruce, poté v počítači. Častější prací v programu jsem svůj postup neustále zlepšovala. Tvořila jsem další a další ilustrace, ale stále jsem se vracela k předchozím, abych je vylepšila. Po desáté ilustraci se můj pracovní postup v programu značně zautomatizoval a vše šlo rychleji. Mou práci brzdila jen má nespokojenost a neustálé vylepšování a variování už hotových ilustrací. Postup práce byl následovný: Nejprve jsem nakreslila pozadí a zvláště na jiný papír bytosti, rostliny a předměty, které jsem chtěla v ilustraci umístit do popředí a vybarvit. Tyto později barevné elementy jsem kreslila na klasický kancelářský papír, protože pro mé účely bohatě stačil. Pro kresbu pozadí jsem použila karton silnější gramáže („čtvrtku“) kvůli následným úpravám v grafickém programu. Obyčejný papír nevytvářel v programu takové efekty jako čtvrтка.

Když jsem měla vše nakresleno a naskenováno, převedla jsem obrázky do počítače. Pozadí (mítnost nebo les) jsem upravila filtrem „síťovina“ a poté jsem vkládala a umísťovala jednotlivé elementy. Rozmístila jsem všechny bytosti, rostliny a předměty do kompozice, podle mého citu a uvážení. Stromy, příšerky a hlavního hrdinu jsem v programu vybarvila a vystínovala. Poté jsem celou ilustraci ještě různě upravovala a retušovala.

Pokud se podíváte na všechny hotové ilustrace, můžete si všimnout, že s rozvíjícím dějem se rozvíjí i barevnost jednotlivých ilustrací. V prvních ilustracích v příběhu je méně

barevných elementů, v dalších barvy víc a víc přibývá. Zkoušela jsem barvu zapojit i do šedého pozadí, abych barevné elementy více sjednotila. V některých ilustracích působily rostliny a bytosti roztroušeně a příliš odděleně, proto jsem cítila, že potřebují pomyslně spojit. Barva v pozadí dala ilustracím další nádech a já s nimi začala být spokojená. Nejvíce barev se nachází v ilustracích, na kterých Max a „divočiny“ tančí a blbnou. V dalších ilustracích barvy ubývá a poslední dvě mají pozadí opět jen v odstínech šedi.

Rozmístění ilustrací a textu do obrázkové knihy jsem řešila v programu Adobe Indesign. V programu jsem vytvořila konečnou podobu knihy. V této knize jsou nejdůležitější ilustrace, ale typografie a grafická úprava s tím úzce souvisí a dotváří celý vzhled knihy. Knihu jsem si nechala vytisknout v grafickém studiu a svázat v knihařství.

3 Inspirace

V přípravné fázi mé diplomové práce jsem hledala a prohlížela velké množství inspiračních zdrojů. Začala jsem studií historie české ilustrace pro děti a mládež, abych se dozvěděla něco o tom, jaké má u nás ilustrace kořeny. Inspirovali mě čeští i zahraniční autoři, jejichž díla jsem si vyhledávala v knihách a na internetu. Mezi zahraniční ilustrátory, kteří mě zaujali, patří např. Christoph Niemann, Marco Wagner, Simon Spilsbury, Peter Sís, Shout (Alessandro Gottardo), J. Block, Daniel Bueno, Brian Cairns a Daniel Egnéus a Julia Breckenreid.¹ Tyto autory jsem objevila v knihách od Hellera Stevena (100 illustrators).

V knize jsou soustředěny nejpozoruhodnější práce z oblasti současné ilustrace. Editor shromáždil fascinující směsici dlouho zavedených jmen a nováčků, používajících širokou škálu technik. Informace o stovce ilustrátorů z 30 zemí světa obsahují jejich životopisné medailony, soupisy výstav a publikací.

Dále tato kapitola obsahuje popsání pojmů souvisejících s mou prací, jako je např. ilustrace, kresba, obrázková kniha atd. Českým ilustrátorům se věnuji na konci této kapitoly.

¹ HELLER, Steven, ed. a WIEDEMANN, Julius, ed. *100 illustrators*. Praha: Slovart, 2013. 2 sv. (327 s.; s. 336-639). ISBN 978-80-7391-808-8.

Tam kde žijí divočiny (Where the Wild Things Are), 1963– Maurice Sendak

Žánr: pohádka/ obrázková kniha ²

Velkou inspirací pro mě byla samotná kniha „Tam kde žijí divočiny“ od Maurice Sendaka, která je pro mě velice technicky a umělecky zdařilá a oslovila mě již v dětství.

Mé převyprávění pro žáky:

Max se oblékl do vlčí kůže a začne zlobit. Zlobí tak dlouho a tak vynalézavě, až ho maminka okřikne: „Ty divočino!“ a pošle ho bez večeře spát. V Maxově pokoji však začne růst tráva a stromy, až strop, podlaha i stěny prorostou vegetací a otevrou se do světa. V oceánu na Maxe čeká loď, která ho odveze na ostrov, „kde žijí divočiny“. Divočiny jsou jakási stvoření a příšerky, které na Maxe cení zuby a tasí drápy. On se ale nelekne a upřeně se na ně zadívá, ani nemrkne. Divočiny se ho zděsí, prohlásí ho za nejdivočejší divočinu ze všech a jmenují ho svým králem. Poté se všichni radují a tancují spolu. Najednou Max ucítí něco dobrého k jídlu z druhé strany světa a zasteskne se mu. Rozhodne se vrátit domů, ale divočiny ho nechtějí pustit. Max se ale nedá a za chvíli jim mává z loďky. Pluje a pluje, až dopluje do svého pokoje, kde na stole čeká večeře a je ještě teplá.

3.1 Maurice Sendak (1928–2012, USA)

Syn polských židovských emigrantů v padesátých letech ilustroval patnáct knih amerických i zahraničních spisovatelů pro děti, než se pustil do autorských knih. Tou první bylo v roce 1956 *Kennyho okno (Kenny's Window)*, největší slávu mu však přinesl až krátký fantaskní příběh o zlobivém klukovi, který ovládne hrozné obludy. V době svého vydání kresby „divočin“ s nadměrně velkými hlavami připadaly některým rodičům příliš strašidelné: knihovníci a učitelé se knize vyhýbali a vyšlo také několik nepříznivých recenzí. Teprve později – i díky popularitě u dětí – si kniha získala přízeň kritiky i pedagogických kruhů a v roce 1994 také Caldecottovu medaili, jedno ze dvou nejvýznamnějších

² SENDAK, Maurice. *Tam kde žijí divočiny*. Překlad Jan Jařab. Praha: Hynek, 1994. [36] s. ISBN 80-85906-08-2

amerických ocenění za knihy pro děti. Jen v USA se od té doby prodalo 10 miliónů výtisků, zhruba stejný počet také celosvětově.

Sendakovy příšerky jsou děsivé jen na první pohled, hned při tom dalším lze snadno rozeznat, že jde o spíše dobrácké bytosti, které se při strašení uculují. Fyziognomií i chováním připomínají malé děti a protřelý Max jim také brzy rozkazuje, jako by byl jejich otec. Kniha má vynalézavé obrazové pojetí. Čte se po dvou stranách, přičemž zpočátku se na jedné straně nachází krátký text a na druhé ilustrace. Postupně, jak se Max vydává do fantaskního světa, se obrázek rozšiřuje – nejprve na celou stránku, pak přesahuje na stránku vedlejší a ve vrcholných scénách divokého křepčení mezi příšerami již text zcela absentuje a obrázky pokrývají celou dvoustranu. Při následném zklidňování děje se ilustrace opět zmenšují a poslední slova (o teplé večeři) jsou již jen na bílé dvoustraně. Sendak tak nenápadně, ale účinně graduje (a zvolňuje) tempo a intenzitu „divočení“ hlavního hrdiny.

Kniha se dočkala několika filmových verzí včetně celovečerní od nonkonformního režiséra Spika Jonze. První krátkometrážní animovaný film, který měl premiéru v roce 1974, vytvořil sám Sendak spolu s americkým animátorem Genem Deitchem, který se usadil v Praze.

Ještě jedna zajímavost o spisovateli jménem Maurice Sendak: ilustroval americké vydání Lišky Bystroušky od Rudolfa Těsnohlídka a knižní variantu opery Brundibár českého židovského skladatele Hanse Krásky.³

³ MANDYS, Pavel a kol. *2 x 101 knih pro děti a mládež: nejlepší a nejvlivnější knihy*. 1. vyd. V Praze: Albatros, 2013. 430 s. ISBN 978-80-00-03336-5.

3.2 Ilustrace

Ilustrace je výtvarný doprovod příběhu, nejčastěji knihy nebo příspěvku v časopisu, který má osvětlit a vysvětlit text, učinit jej čtenáři srozumitelnějším (lat. *lustrare* osvětlit, it. *illustrare* vysvětlit), negramotnému srozumitelným nebo také text výtvarně oživit.⁴

3.2.1 Obrázková kniha

Kniha, ve které se nachází více ilustrací než textu. Obrázková kniha je většinou určena pro nečtenáře, kteří si prohlížením obrázků procvičují svou mysl a kreativitu. Obrázkové knihy mohou být autorské knihy, leporela a bilderbuch, obrázková kniha nejen pro děti. Nejvýraznějším rysem bilderbuchu je dominance obrazu nad textem (Hana Benediková uvádí orientační poměr obrazu a textu minimálně 3:1 ve prospěch obrazu). Obraz tak vzbuzuje zájem dítěte o slovo a naopak. Ilustrace v bilderbuchu není pouhým doplňkem textu, ale plní roli mnohem důležitější. Obrazová a textová složka se také často nápaditým způsobem prolíná a vzájemně doplňuje, jedna bez druhé ztrácí svůj význam. Tato provázanost a komplexnost je dána také tím, že autorem bilderbuchu většinou bývá jeden člověk – vzhledem k dominující obrazové složce je to zpravidla výtvarník.⁵

3.2.2 Kresba

Pro ilustrátora představuje kreslení základní nástroj vizuálního myšlení. Kresba je příprava na další zpracování ilustrace pomocí jiných médií. Zároveň je samostatnou uměleckou disciplínou a výtvarným prostředkem jako takovým. Ilustrace kombinuje přesvědčivou s představivostí, nápady a obsahem.

Kreslení nám umožňuje interpretovat svět v obrazech a zároveň si představovat a vytvářet světy vlastní. Kreslení je složitá, různorodá činnost, při níž zachycujeme myšlenky a vizuálně znázorňujeme nápady či pocity.⁶

⁴ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ilustrace>

⁵ <http://www.kjm.cz/bilderbuch>

⁶ WIGAN, Mark. *Umění ilustrace: vizuální myšlení*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010. 176 s. Základy designu. ISBN 978-80-251-2970-8.

3.2.3 Vyprávění příběhů

„Na rozdíl od malíře je cílem ilustrátora vyprávět příběh.“ (Norman Rockwell)

Příběhy se pomocí obrazů vyprávěly odedávna. Raným předchůdcem epizodické a narativní ilustrace je Tapisérie z Bayeux z 11. století, která zobrazuje normandskou invazi do Anglie v roce 1066. Jiným příkladem jsou Michalangelovy nástropní malby v Sixtinské kapli. Obrazy doprovázejí a dále interpretují mnohá velká literární díla, z historie jmenujme úžasné ilustrace, kterými Delacroix doprovodil Goethova Fausta, Tennielovu interpretaci knih Lewise Carrolla či ilustrace Dickensových knih od George Cruikshanka. Ilustrátoři interpretují literární díla jiných, ale tvoří a píšou také díla vlastní. William Blake vydával na vlastní náklad knihy s vlastnoručně psaným textem a vlastními ilustracemi, které ovlivnily tvorbu tzv. *livre d'artiste* (knih pojímaných jako umělecké dílo) či současnou tvorbu obrázkových knih, grafických románů a komiksů.

Ilustrace dětské literatury zahrnuje několik oblastí od leporela přes dětské prostorové knížky, naučné a vzdělávací knihy až po ilustrovanou beletrii. Knížky pro děti často ilustruje a píše stejný autor. Důležité je, aby slova a obrazy v obrázkových příbězích volně navazovaly, aby se ilustrátor soustředil na správnou věkovou skupinu a zvolil vhodné zaměření knihy, jako je zábava či poučení.

První ilustrovanou knihou pro děti je *Orbis Pictus* (Svět v obrazech) Jana Amose Komenského vydaná roku 1658 v Norimberku. Pomocí dřevorytu se děti měly naučit latinsky a zároveň se něco dozvědět o světě. K prvním ilustrovaným knížkám patřil *Robinson Crusoe* (ilustroval jej George Cruikshank) či *Gulliverovy cesty*.⁷

⁷ WIGAN, Mark. *Umění ilustrace: vizuální myšlení*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010. 176 s. Základy designu. ISBN 978-80-251-2970-8.

3.2.4 Pracovní nástroje – smíšená média

Ilustrátoři experimentují s celou řadou různých výtvarných prostředků a nástrojů, které volně kombinují, aby docílili osobitého vizuálního rukopisu. Výtvarné prostředky nestárnou, posloužit může cokoliv. Inovativní použití dostupných prostředků podtrhne myšlenku, zručnost i řemeslné provedení díla. Ručně zhotovené práce, ať už kreslené, šité, vystřihované, ručně natištěné či vytesané jsou opět v kurzu. K pracovním nástrojům patří také počítač. Ilustrátoři ho využívají při samotné tvorbě nebo při jejím zpracování.⁸

⁸ WIGAN, Mark. *Umění ilustrace: vizuální myšlení*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010. 176 s. Základy designu. ISBN 978-80-251-2970-8.

3.3 Historie české ilustrace

Dětská kniha je osobitý estetický objekt, jenž zejména pro specifičnost recipientů vyžaduje kritické vnímání odlišné od vnímání krásné literatury určené pro dospělé. Zásadním hodnotícím kritériem je komplexní vnímání dětské knihy, tedy reflexe zahrnující typografické, ilustrační, literární a edukační dimenze díla. V raném novověku brali ilustraci jako instrumentální doplněk, který byl optimální tehdy, když plnil funkce psychologického osvěžení, či je metodickou zábranou před únavou recipienta, přičemž je očekávána, preferována a podporována recepce čtenářská. Jiný kontext nesou ilustrace pro nejmenší, které můžeme nalézt v obrázkových knihách. To jsou knihy, v nichž je jazyková složka částečně nebo zcela potlačena ve prospěch narace prostřednictvím výtvarného vyjádření.

Ilustrace knih primárně mířících k dětem se sice začaly objevovat v raném novověku, avšak estetické pojetí knihy jako artefaktu blízkého dnešnímu chápání tohoto pojmu je příznačné až po dobu mnohem pozdější. Kritéria typografické kvality, grafické koncepce knižní publikace i vlastního výtvarného doprovodu splňují většinou teprve knihy z počátku dvacátého století. Prvotní záměr připojovat k textu také ilustrace byl motivován pouhou snahou zpříjemnit a oživit dítěti četbu, v lepším případě podnitit jeho obrazotvornost. Nezanedbatelný dobový faktor představovalo i hledisko komerční, tedy záměr se prosadit na trhu za pomoci výpravnější obrazové přílohy.

Ilustrace začaly v českém prostředí knihy doprovázet v období tzv. národního obrození, přesněji řečeno na počátku devatenáctého století. Vydavatel a spisovatel **Václav Matěj Kramerius** (1753-1808) vybavil kupříkladu svůj překlad *Mladšího Robinsona* vstupní ocelorytinou. Až do poloviny devatenáctého století byly ilustrace v naší knižní kultuře velkou vzácností.

Velikánem české ilustrace přelomu devatenáctého a dvacátého století byl zejména vynikající kreslíř a malíř, vlastenecky orientovaný **Mikoláš Aleš** (1852-1913), jehož neobyčejně rozsáhlé dílo tvoří jeden z mezníků výtvarného zachycení významných momentů národních dějin.

Estetické vzory, modely a postupy vlastní lidovému projevu jsou pro umění jako celek trvale inspirativní a podnětné. V českém prostředí byla tematizace lidovosti jasná

a potřebná. Osobnost malíře, kreslíře, grafika, ilustrátora, redaktora a spisovatele **Josefa Lady** (1887-1957) patří k ikonám jak české kultury, tak celé české společnosti dvacátého století. Kouzlo jeho díla však vyzařuje dosud a ovlivňuje i další dospívající generace. V praxi to znamená, že ladovské motivy se staly synonymem české idyly. Na Ladově ilustraci ke známé bajce *Vrána, liška a sýr*, kterou vytvořil roku 1930 lze doložit kvality, pro něž jsou malby a kresby tohoto tvůrce intuitivně silně akceptovány celými generacemi. Vedle jasného kompozičního rozvrhu, vstřícného k dětem přehledností, pochopitelností a jednoduchostí, jsou dominantní kvality barevné. Ladova eliminace a ignorace některých elementů, jako je světlo a stín, jsou kvality typické i pro dětský výtvarný projev předškolního i mladšího školního věku. Pro dětské recipienty je tak Ladovo dílo srozumitelné.

Protipólem osobnostního zakotvení Josefa Lady byl **Josef Čapek** (1887-1945), novinář, spisovatel, ilustrátor a malíř, proslulý též s autorskou spoluprací s bratrem Karlem. Výtvarně ozvláštnil množství knižních titulů pro děti i dospělé, např. *Devatero pohádek*, *Dášeňka čili život štěněte*, *Klapzubova jedenáctka*. Pohádková autorská kniha Josefa Čapka *Povídání o pejskovi a kočičce* se stala trvalou součástí základního národního knižního korpusu pro děti. Zásahu na tom mají stejně tak zdařilé texty, jako vlídné, sdělné a přitažlivé ilustrace.

Dalšími představiteli dětské ilustrace druhé poloviny dvacátého století jsou např. **Zdeněk Miler** (Kubula a Kuba Kubikula), **Ondřej Sekora** (Ferda mravenec) a **Radek Pilař** (Rumcajs). K přelomovým ilustrátorům (20.-21. století) patří **Mirko Hanák**, **Stanislav Kolíbal** a **Zdeněk Burian**. Mezi nejvýznamnější osobnosti českého výtvarného umění druhé půle minulého století se řadí **Květa Pacovská**. Tvůrčí zájem pražské rodačky je obdivuhodný: sahá do grafické tvorby, přes filmové projekty a tradiční ilustraci až k vytváření autorských knih-objektů či prostorových kompozic z papíru, kovu a trojrozměrných obrazů. Nejvýraznější stopu zanechala v ilustraci knih pro děti a mládež.

Osobitý směr současné české ilustrace je spojen se jménem **Petr Nikl** (1960). Část jeho knižní tvorby totiž typem, ale i charakterem do hájemství pohádky patří. Konkrétně do nepříliš rozvíjených zákoutí české pohádky experimentální a arteficiální. Rodák z východomoravského Zlína se od poloh výtvarných, jež jsou mu nejvlastnější, postupně

vydal zkoumat také teritoria umění hudebního, divadelního a literárního. Bezsporně patří k diskutovaným osobnostem literatury pro děti a mládež. Tak jako ve všech oblastech své činnosti také jako literát je těžko zařaditelný, respektive nelze k jeho dílu vztáhnout běžná kritéria hodnocení. Všechna jeho díla jsou prostoupena plachostí, snovostí a důrazem na vrstvení významů.⁹

3.3.1 Květa Pacovská (1928)

Malířka, grafička a ilustrátorka. Studovala na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, kde absolvovala v roce 1952. Od šedesátých let ilustrovala a vystavovala svá grafická díla. Její ilustrační tvorba patří především knihám pro děti a dětským časopisům. Za své ilustrace získala řadu ocenění.

Květa Pacovská zaujímá v naší ilustraci dětské knihy zvláštní, zcela nekonvenční místo svým výtvarným pojetím a stylem. Kritika u ní oceňuje spojení geometričnosti s naivitou staré lidové hračky, vazbu kresby a malby s typografií, blízkost její ilustrace k animovanému filmu a konečně i užití optické multiplikace a fázování v ilustraci: při těchto druhově stylových kontaktech je ilustrační vývoj Pacovské jednotný a bohatý. Stylizační tendence její ilustrace, v níž zasahuje někdy až do grotesky, se dotýká plastické zobrazovací oblasti a dává přednost vazbám na lidové artefakty před pokusem o chladného civilismu.

Ke kladům tvorby Květy Pacovské patří stylotvorná a logická jednota její ilustrace a volné grafiky. Pacovská chápe ilustraci a obraz v knize pro nejmenší jako dětské citové zázemí, uvažuje o významu barvy, tvaru a proporcí v dětském poznávání a váží úlohu obrazových cyklů při uvádění dětí do výtvarného umění.¹⁰

Ukázka její tvorby v obrazové příloze (obr. 1, obr. 2).

⁹ REISSNER, Martin. *Ilustrace: pohledy na výtvarný doprovod české dětské knihy = Illustration: insights into illustrations to accompany Czech children's books*. První vydání. Brno: Moravské zemské muzeum, 2015. 219 stran. ISBN 978-80-7028-439-1.

¹⁰ HOLEŠOVSKÝ, František, STEHLÍKOVÁ, Blanka a HLAVÁČEK, Luboš. *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 455 s.

3.3.2 Stanislav Kolíbal (1925)

Malíř, sochař, grafik a ilustrátor. Kromě výrazného podílu na ilustracích knih se zabýval divadelní scénáristikou, užitou grafikou, instalacemi výstav, spoluprací s architekturou. Hlavním těžištěm jeho tvorby je volná tvorba, zejména sochařská. Studoval na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze a scénické výtvarnictví na Akademii múzických umění v Praze.

Se svým učitelem A. Strnadlem sdílí Stanislav Kolíbal živelnou snahu hledat nové cesty výrazu a nové funkce ilustrace pro děti. V úvahách o funkcích ilustrace šel nezřídkou proti navyklým koncepcím a podnítil živou diskuzi, která se rozhořela po vydání jeho dvou Stromů pohádek a po výstavě ilustrací těchto knih na počátku roku 1960. Diskuze probíhala především v časopise Zlatý máj a dotkla se mnoha problémů ilustrace v knihách pro děti.

Kolíbal sledoval svými ilustracemi posílení emocionální stránky pohádek, jejich citového ovzduší – soustředil se na věcné a akční detaily pohádkových vztahů, ne na scény pohádek. V dominantě detailů chtěl symbolicky posílit nosné prvky pohádek, postavy s kvalitami a rysy, které reprezentují. Vybuodoval ilustraci na protikladu plošné barevnosti maleb a bílé ploch papíru, náznakový princip ilustrace a jeho citový obsah měl vyvolat dialog se čtenářem, znamenal apel na aktivní spolupráci čtenáře. Přestože ilustrační činnost Stanislava Kolíbala v knihách pro děti není příliš rozsáhlá, zasloužil se o vyhrocení a postupné vyjasňování názorů na funkci a smysl ilustrace ve společnosti.¹¹

Ukázka jeho tvorby v obrazové příloze (obr. 3, obr. 4).

11 HOLEŠOVSKÝ, František, STEHLÍKOVÁ, Blanka a HLAVÁČEK, Luboš. *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 455 s.

3.3.3 Václav Kábát (1932)

Ilustrátor, grafik a výtvarný úpravce knih pro děti a pro dospělé. Studoval na Státní grafické škole v Praze a na Akademii výtvarných umění v Praze. Po studiích pracoval jako svobodně tvořící výtvarník: přispíval ilustracemi do časopisů a novin, spolupracoval s nakladatelstvími (ilustrace, grafické úpravy), zejména se Státním pedagogickým nakladatelstvím.

V řadě dětských knih ilustrovaných a upravovaných V. Kabátem se často vyskytují takové, v nichž drobné kresby přerušují plynulý proud textu, popřípadě spojují různé ilustrační výrazy. V těch drobných kresbách se ilustrátor cítí nejsvobodněji. Václav Kabát představuje v ilustraci dětské knihy spojení úsměvné grotesknosti s lyrickým vícehlasem kresebného výrazu. Zastává názor o mnohofunkčnosti ilustrace: může informovat, zdobit, dobásňovat, zdůrazňovat některou ze složek textu (humor, hravost apod.), může jít paralelně s textem nebo v poloze poněkud jiné.¹²

Z rozhovoru s Václavem Kabátem pro publikaci s názvem *Současní čeští ilustrátoři: Ilustrační touhy*: „pohádky... zde bych si mohl hodně vymýšlet, třeba i dobíhat od tématu. Takové, kde to text umožňuje. Ilustroval jsem kdysi (velice rád) od M. Endeho *Příběh*, který nikdy nekončí. Autor popsal všechno tak dopodrobna, že ilustrátor mohl vše skoro jen opakovat. Raději ilustruji svobodně to, co bylo slovem ještě nevyřčené – dalo by se říci proti textu, jakýsi kontrapunkt.

Blízké téma: „fantazie, pohádky, příšery, hodně vymyšlení, zvířata, rostliny a mechanismy, které neexistují, tajemno, humor, nonsens, ale i texty, které se dají na první pohled těžko ilustrovat.“¹³

Ukázka jeho tvorby v obrazové příloze (obr. 5, obr. 6).

12 HOLEŠOVSKÝ, František, STEHLÍKOVÁ, Blanka a HLAVÁČEK, Luboš. *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 455 s.

13 HUTAŘOVÁ, Ivana. *Současní čeští ilustrátoři knih pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2004. 129 s. ISBN 80-211-0485-6.

4 Didaktická část

V didaktické části této diplomové práce bych ráda popsala několik výukových jednotek, které jsem navrhla. Tato část obsahuje dvě tematické řady, které se obě dělí na dva výtvarné úkoly. Výukové jednotky na sebe navazují a tvoří celý tvořivý výukový projekt, který lze dále rozvíjet. Úkoly tematicky korespondují s tématem mé diplomové práce. Jeden úkol se týká přímo ilustrace, tudíž souvisí s mojí prací po tematické i technické stránce. Další úkol uplatňuje námět „Tam kde žijí divočiny“ při tvorbě kulis a při tvorbě technikou body-painting.

První tematickou řadu jsem realizovala v rámci mé souvislé pedagogické praxe na ZUŠ v Jegellonské ulici. Průběh praxe jsem si zaznamenávala a poté sepsala reflektivní bilance, ohlédnutí se zpět za odučenou výukovou jednotkou. Položila jsem si výzkumné otázky a na jednu reflektivní bilanci jsem použila otevřené kódování. Dále jsem také vytvořila relační mapy, které přehledně ukazují, jaké problémy a nečekané situace se v hodině vyskytly. Díky kódování a mapám jsem si dokázala odpovědět na otázky a vymyslet alteraci daného výtvarného úkolu.

Druhou tematickou řadu, která je více experimentální, jsem měla možnost realizovat ve středisku volného času formou klubu. Se žákyněmi jsem si vyzkoušela pracovat na dlouhodobějším projektu, který měl pro mě velký význam. Výsledek práce není tak úžasný, ale nám šlo především o proces tvorby, který jsem si s žákyněmi moc užila. Tato zkušenost mě velice motivovala do další práce s dětmi. A uvědomila jsem si, že mít volnou ruku při tvorbě příprav výukových jednotek je velice důležité. Myslím si, že realizace, při které s žáky mohou experimentovat a podílet se s nimi na průběhu práce, je značně motivující, jak pro mě, tak i pro samotné žáky.

Fotografie ze všech realizací naleznete v obrazové příloze.

4.1 Tematická řada č. 1

4.1.1 Didaktická příprava 1. výtvarného úkolu

škola: Základní umělecká škola, Jagellonská 14

obor: výtvarný

cílová skupina: 1. a 2. stupeň ZUŠ

počet žáků: 10 -15

časová dotace: 270 min. (2x 3 hodinový výukový blok)

vzdělávací program: RVP ZUV

název popisný: Ilustrace – snový les v pokoji

název motivační: Divočiny žijí v lese a v pokoji

inspirační východiska: příroda, les, sny, kniha: Tam kde žijí divočiny (Maurice Sendak)

vztah k oboru: postimpresionismus (P. Gauguin, P. Cézanne), surrealismus (koncept, nereálné spojení lesa a místnosti)

námět: Tam kde žijí divočiny...

výstup: malba/kresba fantaskního lesa tvrdými pastely (mastná křída, gioconda) na formát B2/B3

pomůcky: černá čtvrtka formátu B2/B3, giocondy (tvrdý, mastný pastel)

vzdělávací cíle (konkrétní + RVP):

- *Žák poznává a vědomě používá obrazotvorné prvky plošného i prostorového vyjádření (při práci s pastely žák používá a kombinuje body, linie, tvary, objemy, plochy, prostor, barvu, atd.), jejich vlastnosti a vztahy (shoda, podobnost, kontrast, opakování, rytmus, dynamika, struktura, atd.) a jejich účinky dokáže porovnat a zhodnotit.*

- *Žák využívá základní techniky vizuálně obrazného sdělení (při tvorbě žák používá tvrdé pastely a má možnost využít všechny možné způsoby, např. stínování, šrafování, míchání barev)*

- *Žák vnímá smyslové podněty a vědomě je převádí do vizuální formy prostřednictvím výtvarného jazyka (žák vnímá úryvek z knížky a převádí svou představu do vizuální podoby), inspiruje se fantazií nebo realitou, komponuje tvarové, barevné a prostorové vztahy, proměňuje běžné v nezvyklé (žák se inspiruje úryvkem a svou představu originálně dotváří pomocí své fantazie).*
- *Žák se aktivně seznamuje s historií a současností výtvarného umění (postimpresionismus a seznámení se s hlavními představiteli), používá základní výtvarné pojmy (kresba, malba, kompozice, kontrast), na základě individuálních zkušeností a diskuzí si utváří vlastní výtvarný názor.*
- *Žák respektuje odlišné výtvarné názory a individuálně si vybírá podněty z různých oblastí světové kultury (žáci mají možnost vyjádřit les různými způsoby podle své fantazie, les může být tajemný, veselý, kouzelný, hravý a neskutečný, dále se mohou inspirovat zpodobněním lesa v různých stylech).*
- *Žák samostatně řeší výtvarné problémy, experimentuje, argumentuje, diskutuje, respektuje různá hlediska, umí se poučit, obhájí nebo změní vlastní postup, podílí se na utváření pravidel týmové spolupráce (žák poslouchá a řídí se radami učitele, nad radami diskutuje, zajímá se, ale respektuje je, pozná chybu a dokáže se z ní poučit).*

Fáze výtvarného úkolu:

přípravná fáze:

- příprava výtvarného materiálu a pomůcek
- příprava místa na tvorbu (pro úvodní diskuzi připravit místa do kruhu)
- možnost společné návštěvy lesa nebo parku, hledání inspiračních tvarů a struktur v přírodě (různé podoby a deformace stromů, kůry, listů, atd.)

motivační fáze:

- úvodní motivační příběh: četba úryvku z dětské knížky „Tam kde žijí divočiny“ (Maurice Sendak)
- obrazové ukázky uměleckých děl
- dialog s žáky týkající se inspiračních zdrojů

motivační úvod:

Dobrý den,

dnes se spolu budeme zabývat barvou a jejími proměnami na černém podkladě. Na začátek vám prozradím, že budete malovat les giocondami na černý papír. Ale nebude to obyčejný les, bude to les podle vás.

Nejprve Vám přečtu krátký příběh o jednom kouzelném lese, kterým se necháte inspirovat.

Ten večer si Max vlezl do své vlčí kůže a zlobil a zlobil...

Tento příběh byl z knížky „Tam kde žijí divočiny.“ Mohl by mi někdo říci, o čem příběh byl?

Diskuze:

Maxovi v pokoji vyrostl les. Byl to neuvěřitelný sen.

Zdálo se Vám někdy něco podobného?

Co divného se vám objevilo v pokoji? Ve snu nebo v realitě?

Máte v pokoji nějaký předmět nebo něco, co tam nikdo jiný nemá?

Co je pro vás nejdůležitější u vás v pokoji?

realizační fáze:

- zadání výtvarné práce (formulace zadání výtvarného úkolu):

Slyšeli jste krátký příběh o zlobivém Maxovi, kterému v pokoji vyrostl les. Vaším úkolem bude se nechat příběhem inspirovat a v mysli si představit svůj pokoj, kdyby v něm vyrostl les. Představte si, že les už vaším pokojem prorostl natolik, že stěží poznáte vaše věci, které

tam původně byly. Stěny, podlaha i strop už zarostly vegetací, jen např. postel je trochu vidět.

Na černý papír pomocí tvrdých pastelů namalujete svou představu lesa. Stromy, rostliny a příroda jsou v tomto úkolu nejdůležitější, ale můžete do svého lesa schovat opravdové předměty ze svého pokoje. Za stromy se může schovávat postel, skříň anebo třeba nějaká vaše hračka.

Namalujte les podle své vlastní fantazie, nechte se inspirovat. Stromy a přírodu můžete stylizovat (zjednodušit podle vašeho stylu). Vzpomeňte si na procházky s rodiči, jak les vypadal, co vás tam zaujalo. Vybavte si různé zvláštnosti a deformace stromů, jak se stromy proplétají a prorůstají mezi sebou. Fantazii se meze nekladou, proto váš les v pokoji může být tajemný, pohádkový nebo veselý, hravý, ale hlavně neskutečný a originální.

Hodnocení:

reflexivní dialog

- dialog mezi žáky a mezi žáky a učitelem o tvorbě, jejím průběhu a výsledku realizace, diskuze nad pracemi, slovní hodnocení učitelem

forma hodnocení: slovní

kritéria hodnocení:

- rozvržení kompozice, kvalita projevu, barevné provedení
- aktivita, pracovní zapojení
- interpretace vlastní práce (reflexivní dialog)

4.1.2 Reflektivní bilance 1. výtvarného úkolu

datum: 7. 3. 2018 (středa)

časová dotace: 135 min. (3 vyuč. hodiny)

začátek: 14:00

skupina: VA6

počet žáků: 9

věk žáků: 6 – 15 let

Reflexe a otevřené kódování

Výzkumné otázky:

Hlavní otázka: Jaký je vztah mezi rozhodováním učitele ve výuce a očekávanými kompetencemi žáků?

Dílčí otázky: Které pokyny formuloval učitel ve výuce?

Které nečekané situace pro učitele nastaly v průběhu vyučovací jednotky a jak na ně učitel reagoval?

Při nástupu na mou pedagogickou souvislou praxi se mi dostalo vřelého přivítání. Mou mentorku znám především z pozice žáka. V dětství mě velice ovlivnila, směřovala mě ke studiu a i mě na něj připravila. Zná její učební styl, který mě inspiruje. Mentorky přístup k dětem se mi vždy zamlouval především proto, že všechny své žáky dobře zná, je přátelská a můžete se s ní poradit téměř o čemkoli. Své žáky inspiruje a motivuje k dalšímu zájmu o umění. Na druhou stranu se umí předvést jako autoritativní typ a být přísná v situacích, kdy je to potřeba.

V rámci zadávání prvního výtvarného úkolu u mě pracovala nervozita. Při zadání a výkladu jsem přeskakovala z jednoho na druhé a nebyla si ve svém projevu jistá. Nejprve jsem se s žáky seznámila, stručně jsem jim sdělila co budou tvořit a poté jsem jim přečetla krátký příběh, kterým se budou následně inspirovat. Konkrétně jsem zahájila hodinu takto: „Dobrý den, dnes se spolu budeme zabývat barvou a jejími proměnami na černém podkladě. Na začátek vám prozradím, že budete malovat les gjocondami na černý papír. Ale nebude to obyčejný les, bude to les podle vás.

Nejprve Vám přečtu krátký příběh o jednom kouzelném lese, kterým se necháte inspirovat (Ten večer si Max vlezl do své vlčí kůže a zlobil a zlobil...). Tento příběh byl z knihy Tam kde žijí divočiny. Mohl by mi někdo říci o čem příběh byl?“

Následovala diskuze nad příběhem, při které se měli žáci uvolnit a začít komunikovat. Pokládala jsem různé dotazy, které měly zjistit jak si dotyční příběh zapamatovali. Dotazy zněly následovně: „Maxovi v pokoji vyrostl les. Byl to neuvěřitelný sen. Zdálo se Vám někdy něco podobného?“, „Co divného se vám objevilo v pokoji? Ve snu nebo v realitě?“, „Máte v pokoji nějaký předmět nebo něco, co tam nikdo jiný nemá?“, „Co je pro vás nejdůležitější u vás v pokoji?“ Nejprve mi na otázky nikdo nechtěl odpovídat, tak jsem začala vyzývat k odpovědi konkrétní osoby. Postupně se žáci začínají zapojovat, vidím že jejich ostych rychle klesá. Na druhou stranu u mladších žáků klesá i pozornost, hlavně u společného prohlížení ukávek uměleckých děl. V kruhu jsme si prohlíželi ukázky různých inspiračních uměleckých děl a obrázků z internetu. Rozložila jsem ukázky na podlahu a iniciativnější žáci se k nim přiblížili a začali si je prohlížet a v hromadě se přehrabovat. V tu chvíli přišel opozdilý žák a jeho překvapený a trochu zděšený výraz mě vyvedl z míry. Posadil se mezi nás a začal zjišťovat co se zde děje. Řekla jsem mu, že se vše dozví a kdyby mu nebylo jasné, tak mu to později objasním.

Osobní stav (nervozita)
Neznámý autor 19.06.2018 13:36
Specifikace techniky (barva, černý podklad)
Neznámý autor 19.06.2018 13:41
Specifikace námětu (fantaskní les)
Neznámý autor 19.06.2018 13:43
Inspirace (Tam kde žijí divočiny)
Neznámý autor 19.06.2018 13:44
Problém v komunikaci (zahájení)
Neznámý autor 19.06.2018 13:50
Problém v komunikaci (ostych)
Neznámý autor 19.06.2018 13:51
Řešení problému (výzva k odpovědi)
Neznámý autor 19.06.2018 13:51
Problém s pozorností
Neznámý autor 19.06.2018 13:52
Nečekaná situace (opozdilý žák)
Neznámý autor 19.06.2018 13:53

Poté jsem se přesunula k samotnému zadávání výtvarné práce. Mé připravené zadání znělo přibližně takto: „Slyšeli jste krátký příběh o zlobivém Maxovi, kterému v pokoji vyrostl les. Vaším úkolem bude se nechat příběhem inspirovat a v myslí si představit svůj pokoj, kdyby v něm vyrostl les. Představte si, že les už vašim pokojem prorostl natolik, že stěží poznáte vaše věci, které tam původně byly. Stěny, podlaha i strop už zarostly vegetací, jen např. postel je trochu vidět.

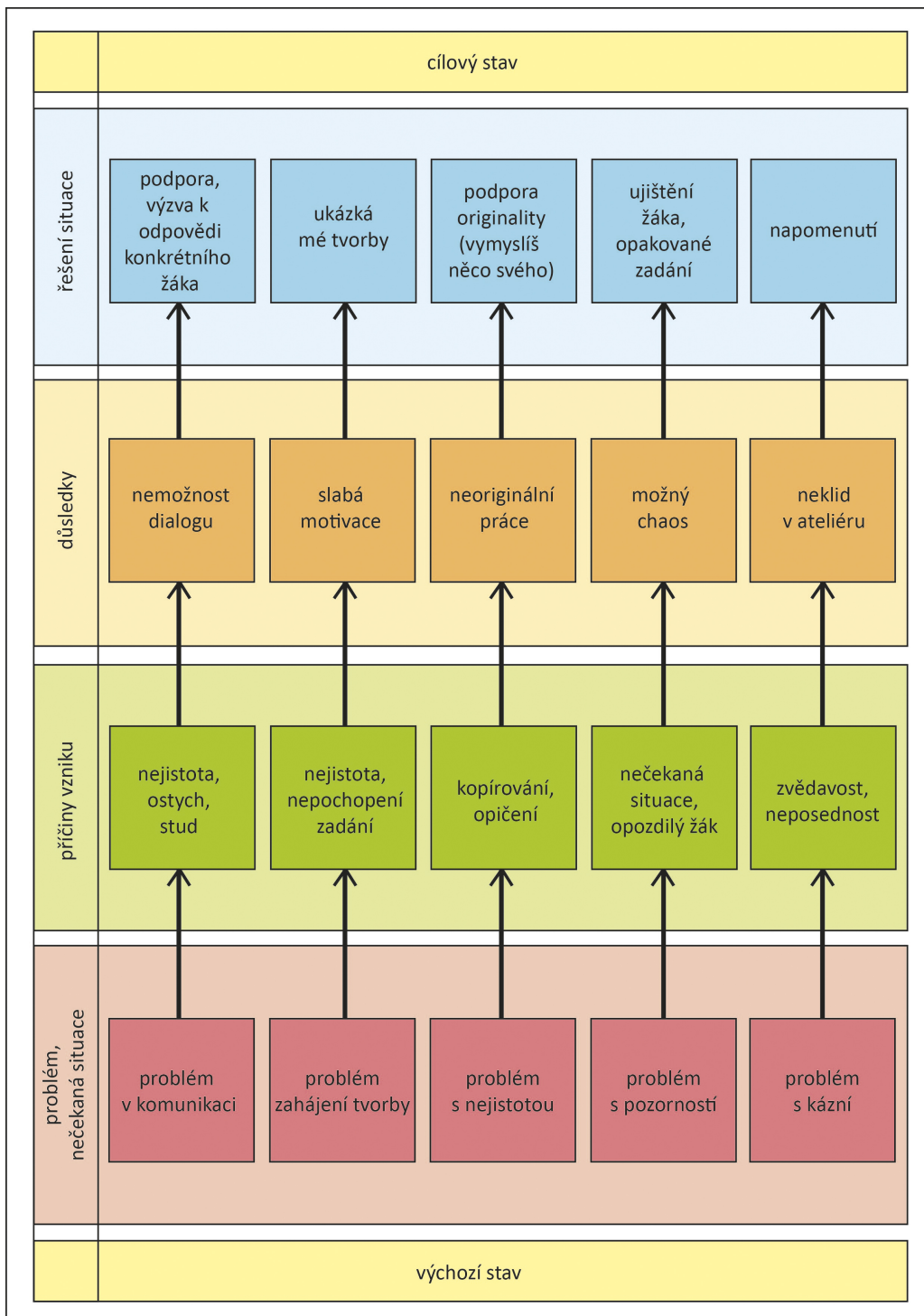
Na černý papír pomocí tvrdých pastelů namalujete svou představu lesa. Stromy, rostliny a příroda jsou v tomto úkolu nejdůležitější, ale můžete do svého lesa schovat opravdové předměty ze svého pokoje. Za stromy se může schovávat postel, skříň a nebo třeba nějaká vaše hračka. Namalujte les podle své vlastní fantazie. Fantazii se meze nekladou, proto váš les v pokoji může být tajemný, pohádkový nebo veselý, hravý, ale hlavně neskutečný a originální.“

Když žáci tvořili, obcházel jsem je a průběžně s nimi konzultovala. Někteří starší žáci byli ostýchaví a trochu déle jim trvalo zahájit svou tvorbu. Proto jsem je ujistila, že se nemusí bát a sdělila jsem jim, že les mají dělat podle své fantazie, tudíž nic není špatně. Chybu udělali někteří v tom, že se nejprve zaměřili na detail. Moje připomínka zněla takto: „Jednou méně výraznou barvou si nejprve rozvrhnete kompozici a až poté se budete vykreslovat se všemi detaily.“ Dále jsem žákům v rámci individuálních konzultací demonstrovala, jak míchat barvy přes sebe, do jaké míry lze na tvrdý pastel tlačit a jak se tím mění intenzita linií a ploch. Také jsem často opakovala: „Koruna stromu není všude stejně barevná, použij více odstínů, míchej je.“

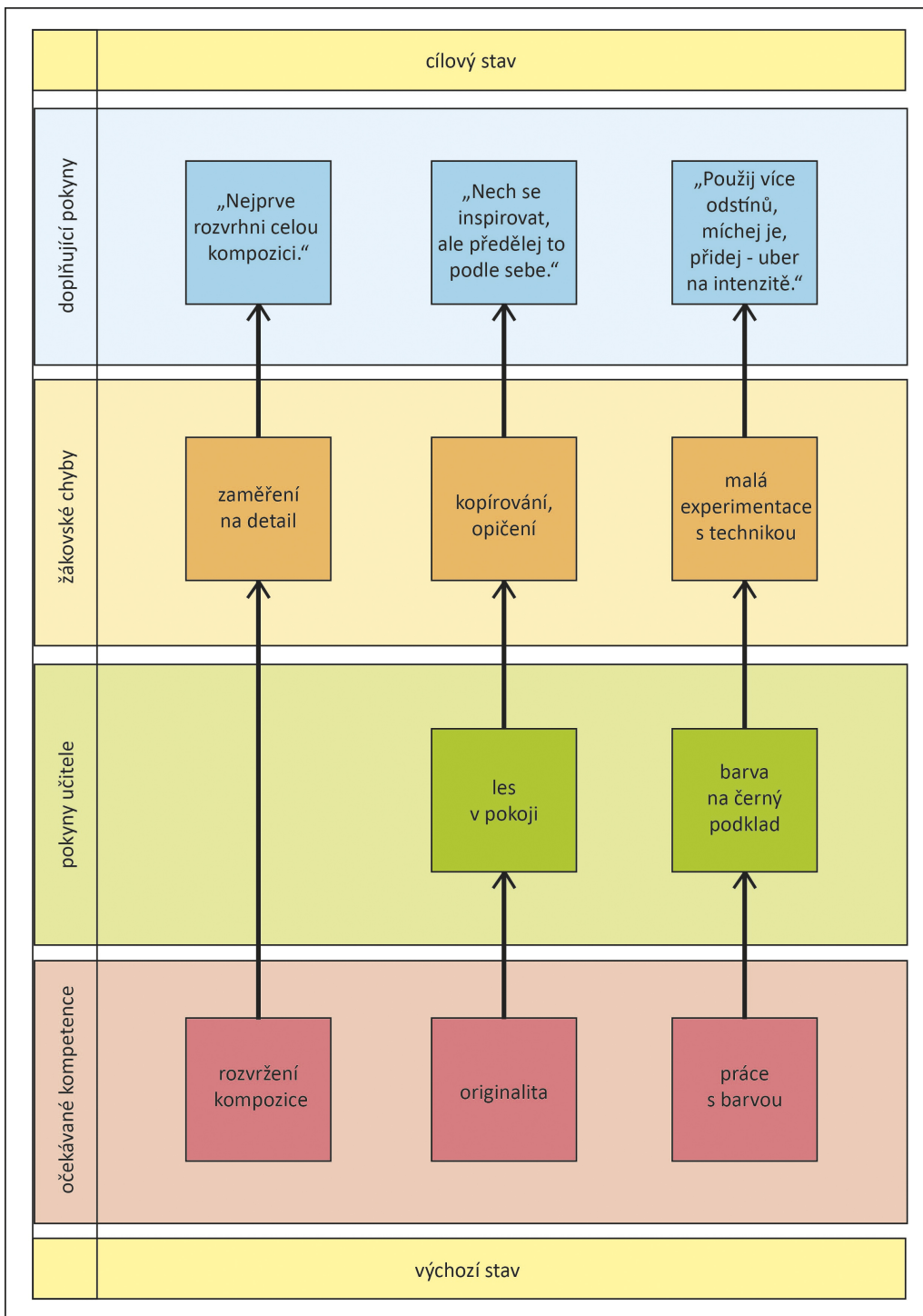
Největší potíže mi dělalo zmírnit žákům oblíbené „opičení“. Jedna žákyně do svého díla zapojila kaktus a vzápětí se objevil i v sousedním obrázku. Tento ukaz se objevil ve více případech. Ke konci výukového bloku začínají být mladší žáci neposední, chodí po ateliéru a koukají, co se tvoří jinde. Jejich nadšení klesá, obkreslují od sousedu a dávají si méně záležet. V posledních minutách je neklid žáků ještě podpořen příchodem rodičů. Reflektivní dialog je na tomto místě nemožný, protože každý odchází v jiný čas a já už nemám přehled kdo je z téhle skupiny a kdo až z té následující. Příště se alespoň pokusím o závěrečné shrnutí naší práce, které je nesmírně důležité pro zapamatování nových pojmů a prožitého zážitku.

Pokyn (představa pokoje)	Neznámý autor 19.06.2018 13:54
Specifikace námětu (představa lesa)	Neznámý autor 19.06.2018 13:54
Specifikace námětu (možnosti)	Neznámý autor 19.06.2018 13:55
Činnost žáků (tvorba)	Neznámý autor 19.06.2018 13:56
Činnost učitele (konzultace)	Neznámý autor 19.06.2018 13:56
Chyba v postupu (detail, celek)	Neznámý autor 19.06.2018 13:58
Specifikace postupu (rozvržení kompozice)	Neznámý autor 19.06.2018 13:59
Specifikace postupu (míchání barev)	Neznámý autor 19.06.2018 14:00
Problém s nejistotou	Neznámý autor 19.06.2018 14:01
Problém s kázní	Neznámý autor 19.06.2018 14:01
Nečekaná situace (příchody, odchody)	Neznámý autor 19.06.2018 14:02
Návrh alterace (závěrečné shrnutí)	Neznámý autor 19.06.2018 14:03

Relační mapa nečekaných a problémových situací:

Relační mapa pokynů učitele:

Závěr k otevřenému kódování

Hlavní otázka: **Jaký je vztah mezi rozhodováním učitele ve výuce a očekávanými kompetencemi žáků?**

Když učitel začne vyučovat nový kolektiv, má určitou představu o tom, co žáci umí a ovládají. Postupem času jejich kompetence zjišťuje, dále prohlubuje a učí je kompetencím novým. Já jsem například očekávala, že většina žáků zná a ovládá práci s giocondami a umí si správně rozvrhnout kompozici. V průběhu výukové jednotky jsem zjistila, že to není zcela pravda. Několika žákům jsem musela připomenout, že si musí nejprve rozvrhnout celou kompozici a až poté přidávat detaily. Mladším žákům jsem ukazovala jak s tvrdými pastely pracovat, jak je míchat přes sebe a do jaké míry je možnost přitlačit a docílit, tak tím intenzivnějších odstínů. Nejprve jsem jim ukazovala princip techniky přímo v jejich rozpracovaném díle, později jsem se ale rozhodla předvádět ukázkou techniky na zvláštní papír.

Dílčí otázky: **Které pokyny formuloval učitel ve výuce?**

Nejvíce pokynů zaznělo již v samotném zadání výtvarného úkolu. Žáci se dozvěděli, že budou vytvářet fantazijní les tvrdými pastely na černý podklad. V průběhu hodiny zazněly následující pokyny: rozvrhni kompozici (nakresli vše, co na obrázku chceš mít), míchej barvy přes sebe, zkoušej různé odstíny a míry tlaku na pastel, použij více odstínů jedné barvy.

Které nečekané situace pro učitele nastaly v průběhu vyučovací jednotky a jak na ně učitel reagoval?

Nečekaná situace pro mě nastala, když se objevil nově příchozí žák. Trochu mě to rozhodilo a přerušilo můj výklad. Snažila jsem se vrátit k zadávání výtvarného úkolu a žáka jsem uklidnila tím, že jsem mu řekla, že mu vše objasním, až ostatní začnou tvořit.

Alterace 1. výtvarného úkolu

Myslím si, že při hodinách výtvarné výchovy je především důležité žáky směřovat správným směrem, aby své dílo dokončili s požadovaným výsledkem. Abychom žáky dovedli ke konečnému cíli, musíme jim dobře poradit, nejlépe tak, aby na řešení přišli sami. Má mentorka vždy ví jak má se žáky jednat a co jim poradit, aby bylo výsledné „umělecké“ dílo ještě lepší. Myslím si, že já nejsem v konzultacích se žáky ještě tak zběhlá, vše se získává zkušenostmi.

První alterace mě napadá v souvislosti s inspiračními ukázkami. Bylo by lepší, kdybych všechny ukázky rozložila na zem a upozornila na nejdůležitější obrazy a také na jejich autory. Dále bych mohla všechny ukázky projít a nechat v nich žáky hledat zajímavé elementy.

Další změnu bych udělala v samotném zadávání výtvarné práce. Předělané zadání by mohlo vypadat takto: *„Na černý papír pomocí tvrdých pastelů namalujete svou představu lesa. Stromy, rostliny a příroda jsou v tomto úkolu nejdůležitější, ale můžete do svého lesa schovat opravdové předměty ze svého pokoje. Za stromy se může schovávat postel, skříň anebo třeba nějaká vaše hračka. Namalujte les podle své vlastní fantazie, nechte se inspirovat. Stromy a přírodu můžete stylizovat (zjednodušit podle vašeho stylu). Vzpomeňte si na procházky s rodiči, jak les vypadal, co vás tam zaujalo. Vyberte si různé zvláštnosti a deformace stromů, jak se stromy proplétají a prorůstají mezi sebou. Fantazii se meze nekladou, proto váš les v pokoji může být tajemný, pohádkový nebo veselý, hravý, ale hlavně neskutečný a originální.“* Také by bylo prospěšné zadání zapakovat anebo ho nechat zopakovat konkrétního žáka.

Příště bych vylepšila výukovou jednotku také tím, že bych žákům připomněla a zopakovala principy správné kompozice a techniky. Dále bych jim mohla předvést kus své práce a v rychlosti namalovat les s využitím různých možností tvrdého pastelu.

4.1.3 Reflektivní bilance 1. výtvarného úkolu (ostatní, bez kódování)

datum: **7. 3. 2018** (středa)

časová dotace: 135 min. (3 vyuč. hodiny)

začátek: 16:30

skupina: **VA7**

počet žáků: 13

věk žáků: 10 – 15 let

Výuka na Základní umělecké škole má pro učitele jedno zásadní úskalí a to, že není povinná. Odpolední výtvarné výukové bloky jsou pro žáky volno-časovou aktivitou, proto často chybí, chodí pozdě nebo odcházejí dříve. Když některý žák hodinu zamešká, má možnost si ji nahradit jiný den, nebo zůstat v ateliéru déle, pokud to lze. Kvůli těmto změnám jsem musela zadání několikrát opakovat. Někteří žáci byli ochuzeni o úvodní diskuzi, což mi vůči nim přišlo škoda. Starší žáci, kteří nejsou závislí na doprovodu rodičů, přicházeli a odcházeli jak se jim to hodilo a já jsem z toho byla trochu zmatená. Dokonce mě mentorka upozornila na pozdě přichozícího chlapce, kterého jsem si nevšimla, abych mu práci zadala.

V této skupině je převaha starších žáků, většinou chodí na druhý stupeň ZŠ anebo na gymnázium. Už při úvodní diskuzi jsem poznala, že nebude tak snadné je rozpovídat jako ty mladší. Myslím si, že se mi lépe komunikuje s mladšími žáky, jsem v rozhovorech více přirozená a jistá.

Tvorba starších žáků byla zprvu nejistá. Krize dětského výtvarného projevu se objevuje v adolescentním věku. V této skupině jsem se věnovala několika dívkám a musím říci, že čím byly starší, tím měly větší obavy se do díla pustit. Musela jsem je ujišťovat, že si počínají správně a vůbec se nemusí bát.

Někteří žáci se při své práci zaměřili nejprve na detail místo na celek. Několikrát jsem opakovala, že si musí nejprve rozvrhnout kompozici a až poté se vykreslovat s jednotlivými detaily. Příště bude pro žáky prospěšné, když budu vše několikrát opakovat. Při konzultacích s jednotlivými žáky jsem se neustále opakovala: „Jednou barvou rozvrhnout

celou kompozici, barvy míchat přes sebe, koruna stromu není všude stejná, použij více odstínů, využij černé pozadí jako součást díla, atd.“ Je důležité říci žákům tyto požadavky na začátku, i když je většinou všichni znají, musí si je znovu připomenout. Poté až budu obcházet ostatní a narazím na problém, sdělím to všem nahlas, aby si to lépe zapamatovali. Častým opakováním si žáci lépe zapamatují pojmy a principy techniky.

datum: **14. 3. 2018** (středa)

časová dotace: 135 min. (3 vyuč. hodiny)

začátek: 14:00

skupina: **VA6**

počet žáků: 10

věk žáků: 5 – 23 let

Za týden pokračujeme v tvorbě na úkolu „Divočiny žijí v lese a v pokoji“. Žáci měli za úkol si představit, jak by vypadal jejich pokoj, kdyby úplně prorostl vegetací. Svoji představu měli ztvárnit pomoci mastných pastelů na černý podklad.

V rámci úvodní diskuze jsme si připomněli, co jsme dělali minule. Žáci měli za úkol popsat své rozdělané dílo z minula ostatním. Mluvili o tom, co se v jejich díle skrývá a co tam mají ještě v plánu dodělat a vylepšit. Při společném rozebírání žakovských děl jsem pokládala různé otázky týkající se tvorby, také jsem žákům radila, čím by mohli své dílo ještě vylepšit. Pro jistotu jsem důležité informace ještě zopakovala a na popud mentorky jsem žákům ukázala knížku, ze které jsem předešlou hodinu četla úryvek. Dále jsem s žáky znovu projela všechny inspirační ukázky a představila jim nejznámější obrazy a jejich autory. Příště budu alespoň jedno jméno autora několikrát opakovat a zdůrazním ho tím, že pověsím jeho dílo i se jménem na nástěnku. Je větší pravděpodobnost, že si žáci jméno zapamatují, když ho vidí neustále před sebou.

Tato skupina byla nejrozmanitější z celé mé praxe, co se týče věku. Velké věkové rozdíly žáků ve mně vzbuzovalo nejistotu, jestli všichni vše správně pochopili. Je totiž nesmírně důležité mluvit adekvátně k příslušné cílové skupině, aby mi i nejmladší žáci

rozuměli. Dvě nejmladší žačky a nejstarší slečna (23) minule chyběly, zadala jsem jim stejnou práci, ale na poloviční formát. Zadávala jsem jim úkol naštěstí odděleně, protože slečna dorazila později. Někteří žáci chodí od půlky lekce do poloviny lekce druhé. Další nově příchozí pokračují na své práci bez výkladu a bez jakýchkoli pokynů, jsou tak zvyklí.

datum: **14. 3. 2018** (středa)

časová dotace: 135 min. (3 vyuč. hodiny)

začátek: 16:30

skupina: **VA7**

počet žáků: 11

věk žáků: 10 – 15 let

V pozdějším odpoledním výukovém bloku vzniká v ateliéru chaos. Všichni žáci přicházejí a odcházejí jak potřebují a já nevím, kdy a jak mám vést diskusi. Rozhodla jsem se, že ji povedu až v průběhu lekce, přirozeně a nenásilně. Žáci postupně přicházejí a automaticky si hledají svou rozdělanou práci a začínají tvořit. Má mentorka je má takhle naučené, protože pokud zrovna s někým konzultuje, nemá čas mluvit s nově příchozím. Žáci se pouštějí do práce a já je průběžně obcházím a koriguji jejich práci. Občas se při konzultaci zadržnu a nevím, co jim mám poradit, přijdu si, že se neustále opakují. Se staršími tichými žáky se mi těžko komunikuje, není to pro mě přirozené. Mám obavy, že s mojí radou nebudou souhlasit a nedají to najevo. Dále se také bojím, že jejich dílo ovlivním natolik, že potlačím jejich původní záměr.

Zásadní otázkou také je, zda se mám žákům vměšovat do jejich práce. Někdy mám potřebu zasahovat žákovi do práce, předvést mu ukázkou efektivní techniky (více přitlačit, míchat různé odstíny přes sebe). Bylo mi nepříjemné zasahovat přímo do rozdělaného díla, příště si vezmu pomocný papír, na kterém techniku předvedu.

4.1.4 Didaktická příprava 2. výtvarného úkolu

škola: Základní umělecká škola, Jagellonská 14

obor: výtvarný

cílová skupina: 1. a 2. stupeň ZUŠ

počet žáků: 10 -15

časová dotace: 270 min. (2x 3 hodinový výukový blok)

vzdělávací program: RVP ZUV

název popisný: Barevná kompozice – detail lesa

název motivační: Detail divočiny

inspirační východiska: příroda, les, detail

vztah k oboru: P. Cézanne, Vincent van Gogh a jejich tvorba

výstup: malba, barevná kompozice, vyjádření v plochách

pomůcky: akrylové a temperové barvy, štětce a další pomůcky pro malbu (špachtle, malířský váleček,...), materiál, který je vhodný pro otisk, různé struktury (kůra stromů, textilie), okýnko z papíru (pro výběr detailu)

vzdělávací cíle (konkrétní + RVP):

- *Žák poznává a vědomě používá obrazotvorné prvky plošného i prostorového vyjádření (žák při malbě používá a kombinuje body, linie, tvary, objemy, plochy, prostor, světlo, barvu, texturu atd.), jejich vlastnosti a vztahy (shoda, podobnost, kontrast, opakování, rytmus, dynamika, struktura, pohyb, atd.) a jejich účinky dokáže porovnat a zhodnotit.*
- *Žák využívá základní techniky vizuálně obrazného sdělení (při tvorbě žák používá temperové nebo akrylové barvy a má možnost využít všechny možné prostředky, např.*

štětec, malířský váleček, špachtli nebo vlastní ruce) a akční tvorby (gestická malba, malba prsty) s využitím klasických i moderních technologií.

- Žák se aktivně seznamuje s historií a současností výtvarného umění (postimpresionismus a seznámení se s hlavními představiteli), používá základní výtvarné pojmy (podmalba, malba, kompozice, kontrast), na základě individuálních zkušeností a diskuzí si utváří vlastní výtvarný názor.

- Žák respektuje odlišné výtvarné názory a individuálně si vybírá podněty z různých oblastí světové kultury (žáci mají možnost vyjádřit les různými způsoby podle své fantazie, dále se mohou inspirovat zpodobněním lesa v různých stylech).

Fáze výtvarného úkolu:

přípravná fáze:

- příprava výtvarného materiálu a pomůcek (sběr různých druhů kůr a jiných přírodnin)
- příprava místa na tvorbu
- možnost společné návštěvy lesa nebo parku, hledání inspiračních tvarů a struktur v přírodě (různé podoby a deformace stromů, kůry, listů, atd.)
- fotografie stromů, kůry, zajímavých detailů z přírody

motivační fáze:

- obrazové ukázky uměleckých děl
- dialog s žáky týkající se inspiračních zdrojů, krátký výklad o postimpresionismu (způsob malby, P. Cézanne, V. Van Gogh)

Diskuze:

Jaká obrazová ukázka Vás nejvíce zaujala a proč?

Zapamatovali jste si jméno umělce?

Máte rádi přírodu? Chodíte rádi do lesa?

Jak jsou pro nás lesy důležité? K čemu je potřebujeme?

Má smysl zachraňovat lesy?

Co nejhoršího jste kdy viděli v lese, co tam nepatřilo?

realizační fáze:

- zadání výtvarné práce (formulace zadání výtvarného úkolu):

Úkolem je namalovat akrylovými barvami detail přírodního motivu. Pomocí papírového pomocného „okýnka“ vyberte zajímavou kompozici z fotografie, z ukázky uměleckého díla nebo z opravdové přírodniny, které máte zde k dispozici. Detail namalujte pomocí různě barevných ploch jako V. Van Gogh nebo P. Cézanne. Nemusíte se držet barevnosti ve vašem „okýnku“, můžete použít různé barvy, kontrastní odstíny, které se v přírodě normálně nevyskytují (Gogh). Můžete využít všechny možné pomůcky: štětce, špachtle, válečky, struktury pro otisk (tiskátka, šablony), ale také můžete k tvorbě použít vaše ruce a užít si malbu i hmatem.

Hodnocení:**reflektivní dialog**

- dialog mezi žáky a mezi žáky a učitelem o tvorbě, jejím průběhu a výsledku realizace, diskuze nad pracemi, slovní hodnocení učitelem

reflektivní otázky:

1. Jaké pomůcky a jaký výtvarný materiál jste k tvorbě použili a proč?
2. Co vám netradiční způsob malby dal? (malba na velký formát, struktura, malba hmatem), Jaká technika vám nejlépe šla a vyhovovala? Co vám bylo příjemné?

forma hodnocení: slovní**kritéria hodnocení:**

- rozvržení kompozice, kvalita projevu, barevné provedení
- aktivita, pracovní zapojení
- interpretace vlastní práce (reflektivní dialog)

4.1.5 Reflektivní bilance 2. výtvarného úkolu

datum: **13. 3. 2018** (úterý)

časová dotace: 135 min. (3 vyuč. hodiny)

začátek: 14:00

skupina: **VA4**

počet žáků: 10

věk žáků: 7 – 11 let

Na začátku výukového bloku předvádím žákům ukázky uměleckých děl a různých obrázků a fotografií lesa. Ukazuji žákům, jak různě lze stromy a les stylizovat. Některé děti se ale bohužel předkládané stylizace příliš drží a často se objevuje v jejich dílech. Příště příliš typické druhy stylizace ze souboru ukázek vyřadím. Na některých žácích je vidět, že neví jak začít malovat stromy podle sebe, podle své fantazie. Nevím, jestli se nebojí vymyslet něco nového svého, ale někteří, především ti nejmladší, koukají k ostatním a přebírají styl od souseda.

Součástí úvodní diskuze byl i výklad o umělci jménem Vincent van Gogh. Jméno jsem několikrát zopakovala, dala mu větší důraz a pověsila ho společně s jeho nejslavnějším dílem na nástěnku (Hvězdná noc). V průběhu hodiny jsem se na jméno znovu zeptala a překvapivě jsem se setkala s pozitivní reakcí. Oblíbeným umělcem jedné žáčky byl právě Gogh, měla dokonce jeho slavný obraz Hvězdná noc na krytu mobilního telefonu. Když ostatní viděli, že o umělce nemám zájem pouze já, ale i jejich spolužačka, projevíli okamžitě větší nadšení a šli se lépe podívat na ukázku na nástěnce.

datum: **13. 3. 2018** (úterý)

časová dotace: 135 min. (3 vyuč. hodiny)

začátek: 16:30

skupina: **VA5**

počet žáků: 12

věk žáků: 9 – 16 let

Z každého výukového bloku jsem se nějak poučila do toho dalšího. Tentokrát jsem už při probírání ukázek uměleckých děl dávala pozor na konkrétní místa a upozorňovala na ně i žáky. Ukazovala jsem jim zajímavá místa a vypíchla konkrétní díla a jejich autory.

Během diskuze i samotné tvorby jsem pokládala žákům časté otázky, abych je lépe aktivizovala. Když jsem otázku položila do placu, odpovídal vždy jeden, ten co se vůbec nestydí. Extrovertní chlapec zastínil všechna děvčata, na všechno chtěl odpovídat a ke všemu měl co říci. Proto se příště budu ptát konkrétní osoby, aby se ke slovu dostali všichni, kteří mají zájem.

Pokud učitel chce, aby mu na otázku odpověděli všichni, má možnost poslat otázku po kruhu. Na každého dojde, všichni musí odpovědět a zároveň se díky kruhu bezpečí cítí lépe a na stejné úrovni.

datum: **20. 3. 2018** (úterý)

časová dotace: 135 min. (3 vyuč. hodiny)

začátek: 14:00

skupina: **VA4**

počet žáků: 13

věk žáků: 7 – 11 let

Každým svým výstupem jsem cítila, jak jsem jistější a sebevědomější. Odráželo se to hlavně v komunikaci mezi mnou a žáky. Zadání, výklad, diskuze a konzultace byly srozumitelnější, celkově hodiny působily smysluplněji.

Žáci si znovu připomněli inspirační ukázky, když jsem je požádala, aby si vybrali jim nejpříjemnější obraz, popsali ho a sdělili ostatním, proč si ho vybrali, proč se jim líbí. Chtěla jsem slyšet odborné termíny jako kontrast, kompozice, linie, plochy, atd. Mladším žákům jsem s vyjádřením myšlenky musela občas pomoci.

Na konci hodiny proběhl krátký reflektivní dialog. Každý žák nám představil své dílo. Poté jsem vedla diskuzi o důležitosti lesa. Ptala jsem se žáků, jestli rádi chodí do přírody a do lesa, jestli má smysl naše lesy chránit a jestli oni sami někdy přírodě pomohli.

Doufám, že jsem diskuzí dala žákům podnět, aby se nad sebou zamysleli a v budoucnu přemýšleli více ekologicky.

datum: **20. 3. 2018** (úterý)

časová dotace: 135 min. (3 vyuč. hodiny)

začátek: 16:30

skupina: **VA5**

počet žáků: 13

věk žáků: 9 – 16 let

Můj poslední výstup proběhl celkem hladce. V úvodu jsem žákům opět připomněla, co jsme tvořili minule. Nejlépe si to zopakují tak, že se snaží na to sami přijít. Proto se snažím z žáků dostat požadované informace příslušnými otázkami. Zeptala jsem se do placu, jestli si někdo pamatuje jméno umělce, o kterém jsme se minulou hodinu učili. Vzápětí se starší žákyně otočily na nástěnku, o které věděly, že jim napoví. Jedna z nich jméno správně přečetla a dokonce si vzpomněla na název obrazu Hvězdná noc. Mile mě překvapilo, že si někdo zapamatoval název obrazu. Myslím si, že v rámci mimo-školních aktivit nemůžu po žácích chtít tolik vědomostí, jako bych např. chtěla po žácích na gymnáziu. Žáci ZUŠ musí perfektně ovládat umělecké techniky, ale nemůžu dávat vysoké nároky na znalost dějin umění. Nemám možnost známkovat, zkoušet a jinak testovat jejich znalosti. Na druhou stranu je velmi důležité dějiny umění, především ty moderní, zapojovat do výuky výtvarné výchovy.

Závěr hodiny proběhl následovně. Každý žák představil své dílo ostatním, sdělil jim co se v jeho díle nachází a co by příště udělal jinak. Příště bych se ještě zeptala třídy, co by na díle spolužáka změnili nebo vylepšili a co naopak na jeho díle oceňují. Žáci se musí naučit konstruktivní kritiku vyslovit i ji přijmout.

4.2 Tematická řada č. 2

4.2.1 Didaktická příprava 1. výtvarného úkolu

Inspirační východiska: příroda, les, přírodní i umělé struktury (otisky), sny,

kniha: Tam kde žijí divočiny (Maurice Sendak), postimpresionismus (P. Gauguin,

P. Cézanne), surrealismus (koncept, nereálné spojení lesa a místnosti)

Námět: Tam kde žijí divočiny (tvorba kulis)

Cílová skupina: 1. a 2. stupeň ZUŠ

Vzdělávací program: RVP ZUV

Pomůcky: akrylové a temperové barvy, štětce a další pomůcky pro malbu (špachtle, malířský váleček,...), velkoformátové kartonové desky, materiál, který je vhodný pro otisk, různé struktury (kůra stromů, textilie)

Výtvarný úkol:

Vzdělávací cíle:

- *Žák poznává a vědomě používá obrazotvorné prvky plošného i prostorového vyjádření (při malbě kulis žák používá a kombinuje body, linie, tvary, objemy, plochy, prostor, světlo, barvu, texturu atd.), jejich vlastnosti a vztahy (shoda, podobnost, kontrast, opakování, rytmus, dynamika, struktura, pohyb, atd.) a jejich účinky dokáže porovnat a zhodnotit.*
- *Žák využívá základní techniky vizuálně obrazného sdělení (při tvorbě kulis žák používá temperové nebo akrylové barvy a má možnost využít všechny možné prostředky, např. štětec, malířský váleček, špachtli nebo vlastní ruce), prostorových činností včetně objektové (umístění kulis v prostoru) a akční tvorby (gestická malba, malba prsty) s využitím klasických i moderních technologií.*
- *Žák vnímá smyslové podněty a vědomě je převádí do vizuální formy prostřednictvím výtvarného jazyka (žák vnímá úryvek z knížky a převádí svou představu do vizuální podoby), inspiruje se fantazií nebo realitou, komponuje tvarové, barevné a prostorové vztahy, proměňuje běžné v nezvyklé (žák se inspiruje úryvkem a svou představu originálně dotváří pomocí své fantazie).*

- *Žák se aktivně seznamuje s historií a současností výtvarného umění (postimpresionismus a seznámení se s hlavními představiteli), používá základní výtvarné pojmy (podmalba, malba, kompozice, kontrast), na základě individuálních zkušeností a diskuzí si utváří vlastní výtvarný názor.*

- *Žák respektuje odlišné výtvarné názory (žáci budou na kulisách pracovat ve skupinách, jejich úkolem je se mezi sebou domluvit) a individuálně si vybírá podněty z různých oblastí světové kultury (žáci mají možnost vyjádřit les různými způsoby podle své fantazie, les může být tajemný, veselý, kouzelný, hravý a neskutečný, dále se mohou inspirovat zpodobněním lesa v různých stylech).*

Fáze výtvarného úkolu:

přípravná fáze:

- příprava výtvarného materiálu (krabicová lepenka na kulisy, struktury přírodní i umělé), příprava pomůcek
- možnost společné návštěvy lesa nebo parku, hledání inspiračních tvarů a struktur v přírodě (různé podoby a deformace stromů, kůry, listů, atd.)
- zkouška struktur (zkoumání všech možností otisku různých materiálů)

motivační fáze:

- úvodní motivační příběh: četba úryvku z dětské knížky „Tam kde žijí divočiny“ (Maurice Sendak), inspirace ze snů a z návštěv lesa
- obrazové ukázky uměleckých děl
- dialog s žáky týkající se inspiračních zdrojů, krátký výklad o postimpresionismu (způsob podmalby, popřípadě malby) a surrealismu (surrealistická myšlenka, spojení reálného do nereálného, „les v pokoji“)

realizační fáze:

- zadání výtvarné práce (formulace zadání výtvarného úkolu):
Slyšeli jste krátký příběh o zlobivém Maxovi, kterému v pokoji vyrostl les. Vaším úkolem bude se nechat příběhem inspirovat a v mysli si představit svůj pokoj, kdyby v něm vyrostl

les. Rozdělíte se do skupinek po čtyřech a vytvoříte divadelní kulisy na karton pomocí akrylových barev. Můžete využít všechny možné pomůcky: štětce, špachtle, válečky, struktury pro otisk (tiskátka, šablony), ale také můžete k tvorbě použít vaše ruce a užít si malbu i hmatem. Nejprve uděláte návrh a ve skupině se domluvíte, co všechno se na vašich kulisách objeví. V počáteční fázi si také vyzkoušíte tisknout pomocí různých struktur, které pak využije v samotném úkolu. Až vám návrh schválím, můžete se pustit do práce. Nejprve určíte tvar kulis a rozvrhnete si kompozici, rozmístíte základní barevné tvary a poté budete vše promalovávat a přidávat detaily. Fantazii se meze nekladou, proto váš les v pokoji může být tajemný, pohádkový nebo veselý, hravý, ale hlavně neskutečný a originální. Na všem se ve skupině domlouvejte, propojte své nápady, inspirujte se různými představami vašeho pokoje a lesa, který znáte nebo který vás zaujal v ukázce.

- kresba návrhu kulis tužkou
- zkouška tisku struktur, příprava a zkouška šablon
- vytvoření tvaru kulis z kartonové lepenky nebo jiného tvrdého papírového materiálu
- dohoda a vzájemná komunikace ve skupině nad tvarem kulis a v dalších fázích úkolu
- základní rozvržení kompozice, podmalba, rozmístění nejdůležitějších výtvarných elementů, barevných ploch, světla, atd.
- postupná malba: od podstatného k detailům (komunikace mezi žáky, rozdělení práce mezi jednotlivce, střídání výtvarných úkonů)
- závěrečná reflexe

Hodnocení:

reflektivní dialog

- dialog mezi žáky a mezi žáky a učitelem o tvorbě, jejím průběhu a výsledku realizace, diskuze nad pracemi, slovní hodnocení učitelem

reflektivní otázky:

1. Jaké pomůcky a jaký výtvarný materiál jste k tvorbě kulis použili a proč?
2. Co vám netradiční způsob malby dal? (malba na velký formát, struktura, malba hmatem), Jaká technika vám nejlépe šla a vyhovovala? Co vám bylo příjemné?

kritéria hodnocení

- rozvržení kompozice, adekvátní použití struktury, kvalita projevu
- barevné provedení, míra promalování (stopy štětcem, prsty, použití struktury, textury), podmalba
- aktivita, pracovní zapojení, spolupráce
- interpretace vlastní práce (reflektivní dialog)

prezentace formou výstavy

- výstava ve třídě nebo na chodbě školy
- možnost využití kulis do dramatického kroužku

4.2.2 Didaktická příprava 2. výtvarného úkolu

Inspirační východiska: příroda, les, sny, přírodní i umělé struktury (otisky), kniha: Tam kde žijí divočiny (Maurice Sendak), body art, world body painting festival, Emma Hack

Námět: Divočiny se probouzí (body art)

Cílová skupina: 1. a 2. stupeň ZUŠ

Vzdělávací program: RVP ZUV

Pomůcky: akrylové, temperové barvy nebo barvy na tělo, štětce, nůžky, řezáky, struktury

Výtvarný úkol:

Vzdělávací cíle:

- *Žák poznává a vědomě používá obrazotvorné prvky plošného i prostorového vyjádření (při malbě na tělo žák používá a kombinuje body, linie, tvary, objemy, plochy, prostor, světlo, barvu, texturu atd.), jejich vlastnosti a vztahy (shoda, podobnost, kontrast, opakování, rytmus, dynamika, struktura, pohyb, atd.) a jejich účinky dokáže porovnat a zhodnotit.*

- *Žák využívá základní techniky vizuálně obrazného sdělení (žák při malbě na tělo používá barvy určené na tělo nebo temperové a akrylové barvy), prostorových činností včetně objektové (dotváření kulis pomocí namalovaných částí těl žáků) a akční tvorby (spojení kulis s vlastním tělem, hra, gesta) s využitím klasických i moderních technologií.*
- *Žák samostatně řeší výtvarné problémy, experimentuje, argumentuje, diskutuje, respektuje různá hlediska, umí se poučit, obhájí nebo změní vlastní postup, podílí se na utváření pravidel týmové spolupráce (žák poslouchá a řídí se radami učitele, nad radami diskutuje, zajímá se, ale respektuje je, pozná chybu a dokáže se z ní poučit, ve skupině se žáci domluví na postupu a řešení výtvarného problému).*
- *Žák se aktivně seznamuje s historií a současností výtvarného umění (žák se seznámí s body artem), používá základní výtvarné pojmy (malba, kompozice, kontrast), na základě individuálních zkušeností a diskuzí si utváří vlastní výtvarný názor.*
- *Žák zná obrazotvorné prvky plošného i prostorového vyjádření, jejich výtvarné a výrazové vlastnosti a vztahy (žák se inspiruje výtvarnými elementy, které použil při malbě kulis, využije je při malbě na tělo); správně používá odbornou terminologii vztahující se k dané oblasti.*

Fáze výtvarného úkolu:

přípravná fáze:

- příprava výtvarného materiálu (divadelní kulisy vytvořené předešlou výukovou jednotku), příprava pomůcek (štětce, barvy)

motivační fáze:

- úvodní motivační příběh: četba úryvku z dětské knížky „Tam kde žijí divočiny“ (Maurice Sendak), inspirace ze snů a z návštěv lesa
- obrazové ukázky uměleckých děl (fotografie pomalovaných lidských těl)
- dialog s žáky týkající se inspiračních zdrojů, body art, zmínka o surrealistické myšlence (spojení reálného do nereálného, „les v pokoji“)

realizační fáze:

- zadání výtvarné práce (formulace zadání výtvarného úkolu):

Minule jste vytvořili neskutečné divadelní kulisy, na kterých jste ztvárnili netradiční spojení dvou míst a to dětského pokoje a lesa. Tímto vznikla nová místa podle vaší fantazie. Dnešním úkolem bude kulisy ještě vylepšit a dát jim další rozměr. Budete do svého díla vstupovat i svým tělem. Minule někdo maloval rukama a dnes se bude malovat na ruce. Ukázky body artu už jste viděli a teď je řada na vás. Představte si, že zlobíte v místě, které jste si minule vytvořili a nejednou se potřebujete schovat, před maminkou, paní učitelkou nebo jiným zlobičem. Není nic jednoduššího než splynout s prostředím jako chameleon. Vy se teď budete snažit splynout s vašimi kulisami. Body art neboli malování na tělo vám v tom pomůže. Celé tělo si pomalovávat nebudeme, budou nám muset stačit ruce. Nejprve se sejděte ve skupinkách, do kterých jste byli rozděleni minule, mezi sebou se domluvte, jaké části ve vašich kulisách vás nejvíce zaujaly a kterými se necháte inspirovat. Poté utvořte dvojice, ve kterých budete spolupracovat na body artu. Každý z vás nejprve pomaluje svou ruku, aby si vyzkoušel jaké to je a jestli mu to je příjemné či nikoli. Následně vám pomaluje druhou ruku (tu kterou píšete a malujete) spolužák, poté se vyměníte. Použijte techniky a způsoby použití barvy, které jste si vyzkoušeli při tvorbě kulis. Teď když mají všichni ruce pokryté uměleckým dílem, nastane ta pravá zábava. Ve skupině se domluvíte, ve kterých místech vašich kulis budete chtít vytvořit otvory na vaše ruce popřípadě obličej. Poté všichni prostrčíte ruce kulisami, můžete se hýbat, mávat, dělat různá gesta (ne sprostá) a všelijak se předvádět. Výsledek vaší práce můžeme zvěčnit pomocí fotografie nebo videa. Vytvořili jste dílo, ve kterém drží ruku v ruce malba a divadlo.

Hodnocení:

reflexivní dialog

- dialog mezi žáky a mezi žáky a učitelem o tvorbě, jejím průběhu a výsledku realizace, diskuze nad pracemi, slovní hodnocení učitelem

reflexivní otázky:

1. Bylo vám malování na tělo příjemné? Bylo pro vás lepší malovat nebo se nechat pomalovat? Šlo vám lépe malovat na svou ruku nebo na spolužákovu?

2. Vzpomněli byste si, jak se jmenovala umělkyně zabývající se v poslední době body artem? O co se ve svých dílech snaží?

kritéria hodnocení

- kvalita projevu, použití barev a technik malby na ruce
- aktivita, pracovní zapojení, spolupráce
- interpretace vlastní práce (reflektivní dialog)
- nápady pro další využití kulis (video)

prezentace formou výstavy

- výstava ve třídě nebo na chodbě školy
- možnost využití kulis do dramatického kroužku
- video a fotografie ze závěrečné dramatické etudy

Další návaznosti:

Spojení divadelních kulis a body artu by mohlo vyústit do další podoby. Žáci by si mohli na závěr druhé výukové jednotky hrát s kulisami a vytvořit tím krátkou dramatickou etudu. Otvory v kulisách by sloužili k prostrčení rukou nebo obličeje. „Blbnutí“ a hru žáků by učitel zaznamenal mobilním telefonem. V následující výukové jednotce by žáci pracovali na zpracování videa nebo fotografií (stop motion).

4.2.3 Popis realizace tematické řady č. 2

Tematickou řadu, jejímž výstupem bylo vytvoření divadelních kulís a zkoušky body artu, jsem měla možnost realizovat v upravené podobě na středisku volného času Radovánek v Plzni. Projekt na středisku proběhl formou neplaceného klubu, který jsem zorganizovala díky podpoře vedoucí tohoto střediska. Vedoucí zájmových útvarů mi poskytla materiál a volný ateliér pro tvorbu. Pro projekt s názvem „Tam kde žijí divočiny“ jsem sehnala jen dvě děvčata ve věku třinácti let. Žákyně jsem znala z kroužku, který jsem vedla od prosince 2017 na stejném středisku volného času. Zájmový útvar byl zrušen kvůli nízké účasti, proto jsem musela projekt realizovat formou klubu. Scházeli jsme se jednou týdně skoro dva měsíce ve 120 minut dlouhých blocích.

První dva výukové bloky, které předcházely našemu konečnému projektu, proběhly v dubnu ještě v rámci kroužku. Žákyně se seznámily s příběhem „Tam kde žijí divočiny“ a poté ilustrovaly jimi vybranou pasáž z knihy. Výstupem byla kolorovaná perokresba akvarelem, která se děvčatům velice povedla, obě vynikaly v této technice. O týden měly žákyně za úkol pojednat ilustraci jinou technikou, mastnými pastely na černý formát. Zrealizovala jsem s nimi stejný výtvarný úkol jako na souvislé pedagogické praxi. Je zajímavé, že i když jsem úkol zadávala stejně, vznikly úplně odlišné práce než v Základní umělecké škole. Myslím si, že na to měly vliv menší či větší zkušenosti s touto technikou.

Na přelomu května a června jsme společně se žákyněmi pracovali na projektu „Tam kde žijí divočiny.“ Přípravná fáze výtvarného úkolu obsahovala hledání inspirace v přírodě. Takže jsme se s děvčaty vydaly do zahrady střediska a hledaly zajímavé rostliny, stromy a jejich zvláštnosti a deformace. Žákyně se rozeběhly po zahradě se skicákem v ruce a kreslily to, co jim přišlo zajímavé. Sdělila jsem jim, že mají hledat a kreslit jednoduché tvary různých struktur, které pak použijeme při tvorbě šablon. Poté jsme se vrátily do ateliéru, vybraly jsme kresby, které by se daly nadále použít. Děvčata si předkreslila a vyrobila šablony, které jsme potřebovaly pro tvorbu samotných divadelních kulís, které byly hlavním předmětem našeho zájmu.

V dalších třech výukových blocích se žákyně s mojí pomocí věnovaly malbě kulís. Malovaly akrylem na kartonový podklad velkého nestandardního formátu. Žákyně na můj

popud používaly různé malířské techniky, malovaly štětcem, špachtlí, válečkem a svými prsty, dále používaly otisk různých struktur a malovaly přes šablony, které vytvářely na stromech v obraze strukturu kůry.

Poslední fází našeho projektu byl body art, který si měly děvčata vyzkoušet. V počátku úkolu si žákyně měly z již vytvořených kulis vybrat výřez, který si následně budou malovat na ruku. Každá si vybrala část obrazu pomocí okénka z papíru a snažila se ho přenést na svou nedominantní ruku. Děvčata míchala odstíny z původního díla a vytvářela na svém těle díla nová. Poté jsem si jejich ruce vyfotila a ony se mohly jít umýt. Následně jsem vybrala další dva výřezy já, abych jim práci ztížila. Jejich úkolem bylo namalovat nově vybraný výřez na předloktí spolužačky. V práci se prostřídalý a náramně se u toho bavily.

Neměla jsem k dispozici barvy na tělo, tudíž jsme použily barvy akrylové. Tyto barvy jsou na tělo nevhodné, protože se musí použít větší vrstva, která když zasychá, tahá za chloupky. Příště raději za své náklady koupím barvy určené na tělo. Děvčata měla barvou pokryté jen předloktí, takže se „tahání“ konalo jen na malé části těla. Děvčata si mohly ruce umýt hned po dokončení a zasychání se vyhnout, ale chtěly si obrázek na těle nechat až do konce hodiny. Myslím si, že děvčata projekt moc bavil a doufám, že si i něco zapamatovaly z mých častých komentářů k jejich tvorbě nebo z mých příležitostných výkladů o uměleckém směru postimpresionismu a jeho představitelích.

4.3 Nová média ve výtvarné výchově

Tématická řada, o které píší v předchozí kapitole, se dá nadále rozvíjet například do sfér nových médií. Využila bych je pro zadání úkolu tvorby ilustrace, ve kterém by si žáci vyzkoušeli kombinovanou techniku (tužka a počítač), kterou jsem použila pro tvorbu mnou ilustrované knihy.

Nová média jsou taková média, která pracují na bázi digitálních technologií. Jsou s nimi spojena takové výrazy jako elektronická média, multimédia, WWW – světová internetová síť atd. Ústřední roli hraje ovšem v této oblasti lidské kultury počítač.¹⁴

Počítač a grafické programy jsem využila i já ve své praktické části diplomové práce. Myslím si, že je počítač součástí moderního světa a proto by se ho děti měli učit používat i v předmětu výtvarná výchova. Žáci by se měli učit projevovat svou originalitu a vytvářet umělecká díla i v počítači. Je pro ně prospěšné si vyzkoušet, co vše může počítač dokázat.

Mezi lidmi, s nimiž se dítě setká, je také ten, kdo dá dítěti do ruky tužku či štětec, nebo ten, kdo před dítětem poprvé zapne počítač. Ve všech případech by měl s dítětem nejen zjevně ale i skrytě zůstat a při těchto činnostech s ním komunikovat, ale měl by také vědět, proč a co dítě kreslí či maluje štětcem nebo myší. Dále by měl dotyčný také vědět kdy a proč vůbec počítač použít. Média, televize, video ani počítač za nás přece nerozhodují. Přispívají k naší práci a tvorbě. Sám stroj – tužka, štětec, počítačová myš nestvoří pampelišku, náš portrét nebo krajinu. To člověk – dítě se pokouší výtvarným jazykem sdělit, jaký citový vztah ke skutečnosti má, či jak ji chápe.¹⁵

14 ZIKMUNDOVÁ, Vladimíra, ed. *Rámcový vzdělávací program a výtvarná výchova: symposium ČS INSEA, Plzeň, 16.-18.září 2004*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2006. 206 s. ISBN 80-7043-504-6.

15 CIKÁNOVÁ, Karla. *Tužkou, štětcem nebo myší*. Vyd. 1. V Praze: Aventinum, 1998. 123 s., [4] s. obr. příl. ISBN 80-7151-031-9.

Nová média jsou obsažena i v Rámcově vzdělávacích programech. To jsou relativně nově vytvořené kurikulární dokumenty, které legislativně zastřešují proces výuky na všech školách, a jsou normativem pro práci pedagoga také ve vzdělávací oblasti Umění a kultura. Převratnou změnou, kterou tyto nové kurikulární dokumenty přinášejí, je zakotvení nutnosti využívání nových médií také v předmětu výtvarná výchova. V Rámcově vzdělávacím programu je výslovně požadováno užívat „k tvorbě vizuálně obrazných vyjádření některých z metod uplatňovaných v současném výtvarném umění a digitálních médií – počítačovou grafiku, fotografii, video, animace.“ Tímto je, jak se zdá, ukončena etapa polemik, zda počítače do výtvarné výchovy zavádět, či nikoli, a nastupuje etapa, která bude směřovat k řešení problémů jak s novými médii v procesu výuky pracovat.¹⁶

¹⁶ ZIKMUNDOVÁ, Vladimíra, ed. *Rámcový vzdělávací program a výtvarná výchova: symposium ČS INSEA, Plzeň, 16.-18.září 2004*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2006. 206 s. ISBN 80-7043-504-6.

5 Závěr

Cílem mé praktické části diplomové práce bylo vytvořit soubor ilustrací k literatuře pro děti. Práce obsahuje dvaadvacet ilustrací, přebal a maketu knihy. Nejdůležitějším úkolem pro mě bylo vymyslet a vytvořit samotné ilustrace, které jsou tvořeny kombinovanou technikou, lineární kresba je dotvářena a upravena v počítači. Pozadí ilustrací připomínající techniku sítotisku je doplněno jednotlivými barevnými elementy. Bytosti, rostliny a předměty jsou do pozadí umísťovány zvlášť a v programu Adobe Photoshop vybarveny a vystínovány. Typografie a grafická úprava knihy nebyla stěžejním bodem mého zájmu, ale dotváří celou podobu knihy.

Součástí mé diplomové práce je také teoretická část, doprovodný text k mé praktické části. Text pojednává o přípravě, o realizaci ilustrací a knihy, kde popisuji, jak vše vznikalo. Také se zmiňuji o historii české ilustrace pro děti a o mých inspiračních zdrojích v oblasti ilustrace. Dále práce obsahuje didaktickou část, ve které se nachází dvě tematické řady. Každá se dělí na dva výtvarné úkoly, které na sebe navazují. Všechny úkoly dohromady vytvářejí tvořivý projekt pro žáky, který tématicky souvisí s námětem mé knihy, která je součástí praktické části mé diplomové práce.

6 Resumé

The purpose of the practical part of my diploma thesis was to create a set of illustrations for children's literature. The work contains twenty-two illustrations, the book cover and the model of the book. The most important task for me was to devise and create the illustrations, which are made by combined techniques, the linear drawing is completed and modified on the computer. The background of illustrations depicting the screen printing technique is complemented by individual colored elements. Creatures, plants and objects are placed separately in the background and painted and shaded in Adobe Photoshop. The typography and graphic design of the book was not the main part of my interest, but it made the whole form of the book.

Part of my diploma thesis is also the theoretical part, accompanying text to my practical part. The text is about the preparation, the realization of illustrations and the book, where I describe how everything was created. I also mention the history of Czech illustration for children and my inspirational sources in the field of illustration. On a to of that, the thesis contains a didactic part, in which there are two thematic series. Each is divided into two creative tasks that follow each other. All the tasks together create a creative project for pupils that is thematically related to the theme of my book, which is part of the practical part of my diploma thesis.

7 Seznam použitých zdrojů:

HELLER, Steven, ed. a WIEDEMANN, Julius, ed. *100 illustrators*. Praha: Slovart, 2013. 2 sv. (327 s.; s. 336-639). ISBN 978-80-7391-808-8.

SENDAK, Maurice. *Tam kde žijí divočiny*. Překlad Jan Jařab. Praha: Hynek, 1994. [36] s. ISBN 80-85906-08-24

MANDYS, Pavel a kol. *2 x 101 knih pro děti a mládež: nejlepší a nejuživnější knihy*. 1. vyd. V Praze: Albatros, 2013. 430 s. ISBN 978-80-00-03336-5.

WIGAN, Mark. *Umění ilustrace: vizuální myšlení*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010. 176 s. *Základy designu*. ISBN 978-80-251-2970-8.

REISSNER, Martin. *Ilustrace: pohledy na výtvarný doprovod české dětské knihy = Illustration: insights into illustrations to accompany Czech children's books*. První vydání. Brno: Moravské zemské muzeum, 2015. 219 stran. ISBN 978-80-7028-439-1.

HOLEŠOVSKÝ, František, STEHLÍKOVÁ, Blanka a HLAVÁČEK, Luboš. *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. 455 s.

HUTAŘOVÁ, Ivana. *Současní čeští ilustrátoři knih pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2004. 129 s. ISBN 80-211-0485-6.

CIKÁNOVÁ, Karla. *Tužkou, štětcem nebo myší*. Vyd. 1. V Praze: Aventinum, 1998. 123 s., [4] s. obr. příl. ISBN 80-7151-031-9.

ZIKMUNDOVÁ, Vladimíra, ed. *Rámcový vzdělávací program a výtvarná výchova: symposium ČS INSEA, Plzeň, 16.-18.září 2004*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2006. 206 s. ISBN 80-7043-504-6.

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Ilustrace>

<http://www.kjm.cz/bilderbuch>

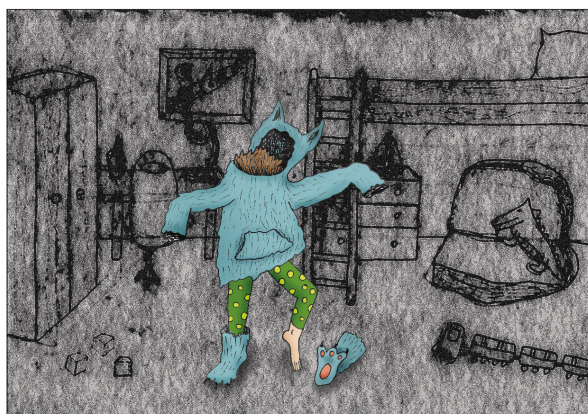

8 Obrazová příloha:

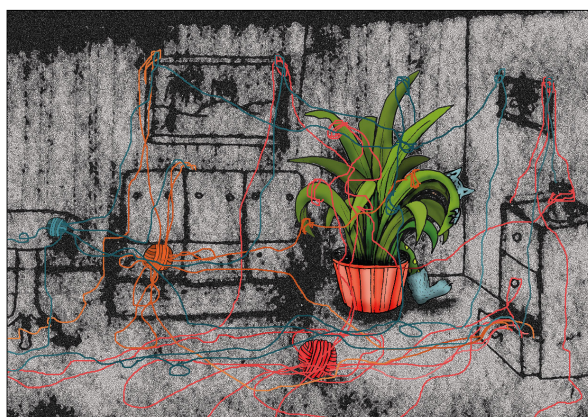
8.1 Ilustrace:

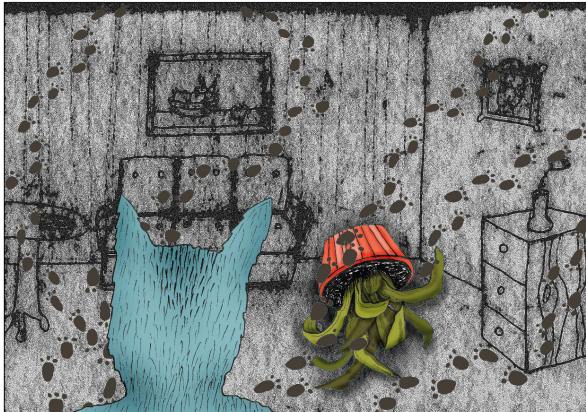
Přebal

Ilustrace 1

Ilustrace 2

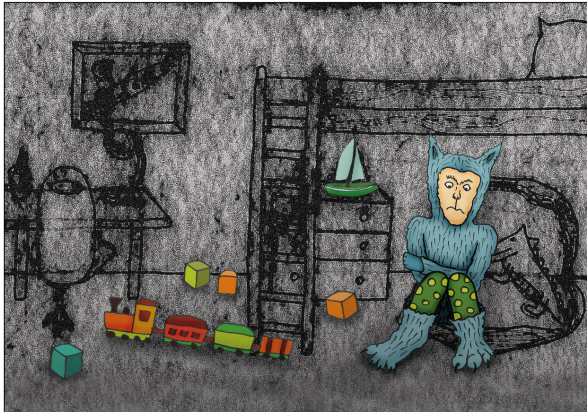
Ilustrace 3

Ilustrace 4

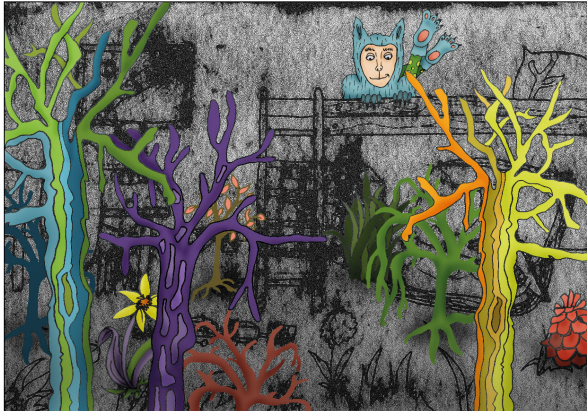
Ilustrace 5

Ilustrace 6

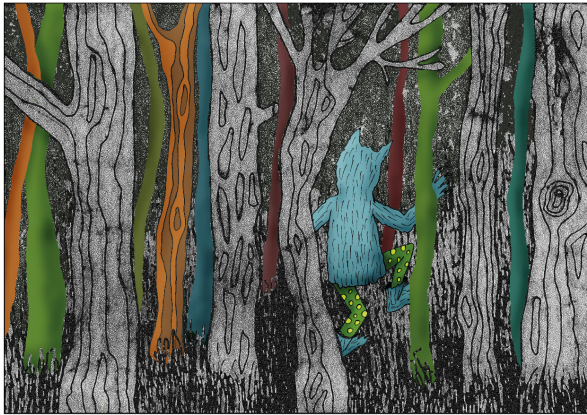
Ilustrace 7

Ilustrace 8

Ilustrace 9

Ilustrace 10

Ilustrace 11

Ilustrace 12

Ilustrace 13

Ilustrace 14

Ilustrace 15

Ilustrace 16

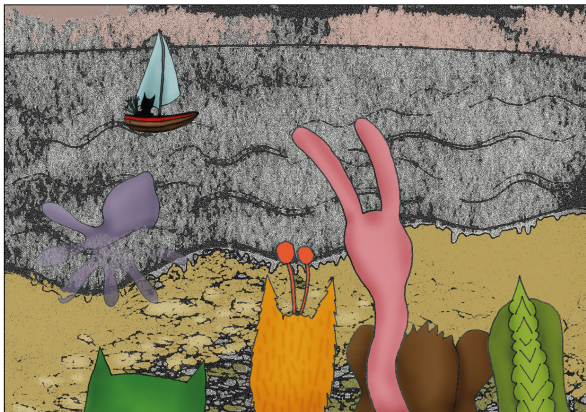
Ilustrace 17

Ilustrace 18

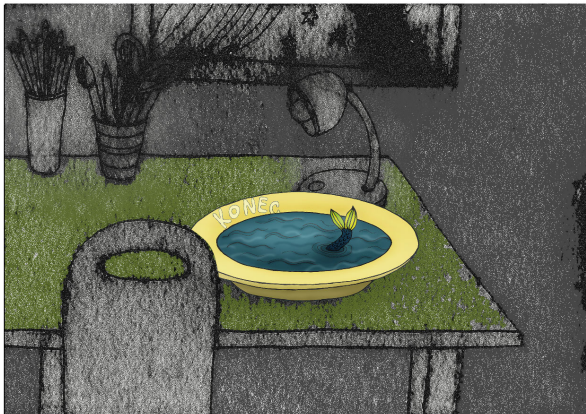
Ilustrace 19

Ilustrace 20

Ilustrace 21

Ilustrace 22

Přebal - zadní strana

Obrazová příloha:

8.2 Inspirace

obr. 1 - Květa Pacovská [online] Dostupné z: <<http://hollar.cz/umelci/pacovska-kveta/>>
Citováno dne [27. 6. 2018]

obr. 2 - Květa Pacovská [online] Dostupné z:
<http://www.antikbuddha.com/czech/article_show.php?article_id=1426&new=&category=65> Citováno dne [27. 6. 2018]

obr. 3 - Stanislav Kolíbal [online] Dostupné z: <<https://www.citarny.cz/index.php/knihy-lide/autori-a-knihy/ilustratori-a-knihy/stanislav-kolibal-jaka-ilustrace-dava-knize-dui>>
Citováno dne [27. 6. 2018]

obr. 4 - Stanislav Kolíbal [online] Dostupné z: <<https://www.citarny.cz/index.php/knihy-lide/autori-a-knihy/ilustratori-a-detske-knihy/jak-stanislav-kolibal-ilustroval-bestseller-strom-pohadek>> Citováno dne [27. 6. 2018]

obr. 5 - Václav Kabát [online] Dostupné z:
<<http://www.klubilustratoru.cz/cs/ilustratori/kabat-vaclav>> Citováno dne [27. 6. 2018]

obr. 6 - Václav Kabát [online] Dostupné z:
<<http://www.klubilustratoru.cz/cs/ilustratori/kabat-vaclav>> Citováno dne [27. 6. 2018]

obr. 1 – Ilustrace Květy Pacovské

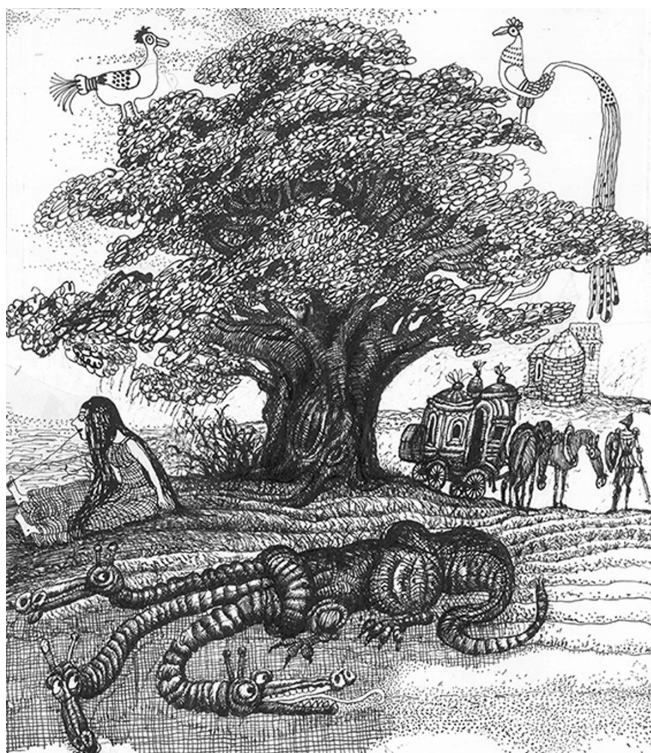
obr. 2 – Ilustrace Květy Pacovské

obr. 3 – Ilustrace Stanislava Kolíbala

obr. 4 – Ilustrace Stanislava Kolíbala

obr. 5 – Ilustrace Václava Kabáta

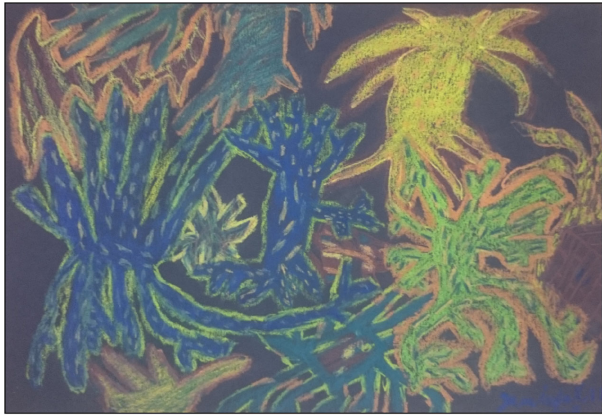
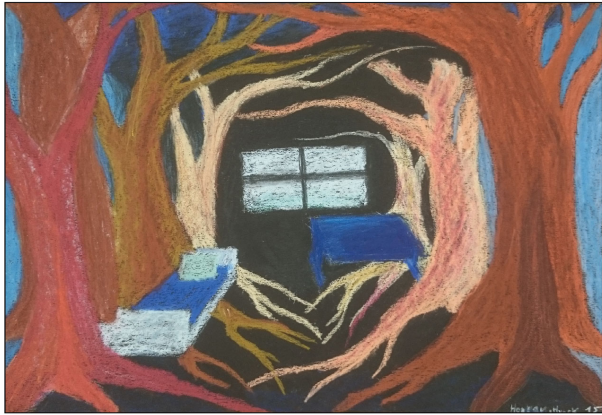

obr. 6 – Ilustrace Václava Kabáta

8.3 Fotografie z realizace tematické řady č. 1

8.4 Fotografie z realizace tematické řady č. 2

